

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Iveta Legátová

Dvě setkání s Novým světem: Kryštof Kolumbus a Bartolomé de
Las Casas

Two encounters of the New World: Christobal Columbus and
Bartolomé de Las Casas

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Hedvika Vydrová

2010

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny využití prameny a literaturu.“

OBSAH

1.	ÚVODEM	- 1 -
2.	PATNÁCTÉ STOLETÍ V HISTORICKÉM KONTEXTU.....	- 2 -
2.1.	ŠPANĚLSKO V PATNÁCTÉM STOLETÍ.....	- 2 -
3.	PŘEDSTAVME SI KRYŠTOFA KOLUMBA	- 5 -
3.1.	KOLUMBUS CHCE NA ZÁPAD.....	- 7 -
3.2.	PRVNÍ CESTA NA ZÁPAD.....	- 10 -
3.2.1.	OBJEVENÍ AMERIKY	- 12 -
3.3.	OPĚT NA CESTU	- 17 -
3.4.	KOLUMBOVA CESTA POTŘETÍ.....	- 20 -
4.	BARTOLOMÉ DE LAS CASAS: JINÝ POHLED NA SVĚT.....	- 23 -
4.1.	LAS LEYES NUEVAS	- 29 -
4.2.	POSLEDNÍ POUŤ	- 33 -
5.	POČÁTKY LITERATURY V NOVÉM SVĚTĚ.....	- 34 -
5.1.	VÝRAZOVÉ PROSTŘEDKY	- 37 -
5.2.	LITERÁRNÍ ODKAZ.....	- 39 -
6.	ZÁVĚREM	- 41 -
7.	BIBLIOGRAFIE	- 44 -

1. ÚVODEM

V každé epoše lidských dějin, v každém století nalézáme postavy, činy, které výjimečným způsobem změnily vnímání světa nebo, a to je častější, ho obohatily o poznatky, z jejichž důsledků čerpáme my až nyní. Tolik vědců, literátů, ale i nadšených amatérů zasáhlo, ať už úmyslně či náhodou do budoucnosti nás všech. Někteří se slávy svého objevu ani nedočkali. Rozeznáváme stavební slohy, léčíme se penicilinem, čerpáme informace z internetu a cestujeme do Ameriky.

Nic z toho nám nepřipadá zvláštní, neptáme se po původu ani po okolnostech, lidi nezajímá, jak se na tu či onu věc přišlo. Berou ji jako fakt: tuberkulózu identifikoval Koch, chetitský jazyk rozluštil Hrozný a Ameriku objevil Kolumbus.

Poslední jmenovaný je předmětem mé práce, ale jen z části. Ačkoli“splňuje“ výše napsané, totiž, že je ve své době svým způsobem vědec, nadšenec, i to, že až do své smrti netušil, co ve skutečnosti světu přinesl. Jeho postava je vlastně mezinárodní – neuvědomuji si nyní nikoho, jehož jméno by bylo překládáno do tolika světových jazyků, nemluvě o Kolumbově původu, o kterém se dodnes spekuluje.

Ocitáme se o několik století zpět. Konkrétně v 15. století. Kolik toho víme o tehdejší rozložení světa? Umíme si představit, jak lidé před šesti stoletími žili? Zajímalo je, jaká je naše planeta? Ano, zajímalo. Některé určitě. A o nich budu i psát. Abychom se rázem ocitli v době tak vzdálené, je potřeba projevit zájem o historii a některá fakta z reálií soudobého, doposud poznaného světa. Dnes již víme, že na mapách 15. století chybí celý kontinent.

2. PATNÁCTÉ STOLETÍ V HISTORICKÉM KONTEXTU

Je potřeba uvažovat v souvislostech a připomenout si, co 15. století obecně přineslo. V Zemích koruny české je Praha na dost vysoké úrovni: založení univerzity v roce 1348 Karlem IV. a následně roku 1409 vyhlášen Kutnohorský dekret. Patnácté století se pro České země nese ve znamení husitských válek. V roce 1410 je zvolen římským králem Zikmund Lucemburský, který svolal známý koncil v Kostnici, kde byl upálen rektor pražské univerzity Jan Hus. Následuje První pražská defenestrace, křížové výpravy a založení Tábora Janem Žižkou. Taková je situace u nás. Jinde v roce 1429 Jana z Arku mění průběh Stoleté války a rok 1453 znamená pád Konstantinopole a tím i konec Byzantské říše. Druhá polovina století se nese ve znamení významných událostí, které se týkají zejména Španělska a které budu probírat na následujících řádcích zvlášť.

2.1. ŠPANĚLSKO V PATNÁCTÉM STOLETÍ

Španělsko v této době pozvolna mění renesance, jejímž domovem je Itálie. Právě renesance měla velký vliv na politické a kulturní dění, ale i na myšlení společnosti. Vzrůstá zájem o racionální a empirickou vědu, literaturu, architekturu a pro nás to podstatné: zájem panovníků o nové techniky, vznik mechaniky apod. V neposlední řadě vynález knihtisku v roce 1452 Johannem Gutenbergem. Ten oceníme až v následujícím století při analýze Kolumbových a Las Casasových textů a šíření jejich myšlenek.

Fenoménem tohoto století je snaha být nejmocnější zemí Evropy. Konkurenční boj zemí, zejména těch, které mají výhodnou polohu u moře, tj. Itálie a Španělsko, nutil více obchodovat, ba co víc, obchod ovládat. K tomu bylo potřeba loďstvo, které již od třináctého století měla Itálie, jak uvádí

český historik Josef Janáček.¹ Tímto způsobem začíná mířit do Evropy nejrůznější zboží - od koření, tabáku po textilie. A byli to právě Italové (konkrétněji Janované), kteří měli kontrolu téměř nad celým evropským obchodem.

Nejméně se v tomto směru daří Portugalsku, které hospodářsky zaostává, a tak k němu byla chována obchodní nedůvěra. Středomoří, nezávisle na sobě a aniž by si to uvědomovalo, shromažďuje podněty, které v budoucnu vyústí v éru velkých objevů.

Společným jmenovatelem se stal obchod, na který, podle Janáčka, měly rozhodující význam tři faktory (s. 13): všeobecná měnová krize, vyvolaná poklesem zásob drahého kovu v Evropě, všeobecný růst poptávky po asijském a africkém zboží a posledním byla hrozba turecké expanze, která mohla zvrátit rovnováhu mezi arabským a italským obchodem. Cíl byl jasný: vytvořit zcela novou trasu světového obchodu, která by s konečnou platností zlikvidovala hegemonii Středozeří (s. 15). I finančně ohrožené Portugalsko hledá nové cesty a způsoby, a proto nabízené spojenectví a pomoc Italů vítalo. Portugalsko se začíná vzmáhat a za vlády Jana II. uplatňuje nejpřísnějším způsobem monopolní práva na obchod s koloniemi v Africe.

I Španělsko neznalé mořeplaveckých objevů se chtělo nějakým způsobem přiživit na výnosu afrických kolonií. Ale za války mezi Portugalskem a Španělskem v roce 1475, kdy se boje přenesly i na moře, byl obchod ochromen.

Centrum Lisabonu se zachvělo, když Bartolome Diaz dokázal obeplout Afriku: nově vyřčený cíl a sen všech námořníků, objevitelů a obchodníků se zdá být reálný, totiž že cesta za obchodem do Indie je možná, otevřená a uskutečnitelná.

¹ Janáček, Josef. *Portréty: Kryštof Kolumbus*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1970, s. 11

Španělsko na začátku druhé poloviny patnáctého století zatím řešilo naprosto odlišné problémy. V roce 1474 zemřel kastilský panovník Jindřich IV. a v zemi vypukla dynastická krize.² Ačkoli svazek Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského byl zpečetěn roku 1469, teprve po smrti aragonského krále Juana II. se obě koruny definitivně sloučí. Dříve rozdrobené Španělsko se sjednotilo a přestože nové soustátí dokázalo mnoho pozitivního, například koexistenci tří monoteistických náboženství islámu, křesťanství a judaismu na jednom území, vznikla také méně pozitivní inkvizice. Tato silná instituce měla přispět k novému záměru Katolických králů přetvořit Španělsko pouze na křesťanský stát. A tak inkvizice dohlížející na opravdovost této víry, donutila Židy a muslimy pod nátlakem přijmout, byť většinou jen formálně, katolický křest. Židé před upalováním, mučením a udáváním masově prchali. Dne 31. března 1492 byl vyhlášen dekret, který považoval židovskou víru za těžký zločin a Židé museli do tří měsíců povinně opustit Španělsko. Vyhnáním Moricků, jak se španělským Židům přezdívalo, a dalších náboženských menšin se začátek vlády tzv. Katolických králů nelichotivě zapsal do dějin Španělska. Náboženství má primární postavení a všechna důležitá rozhodnutí jsou jimi nepochybně motivována.³ Jak uvádí Jiří Chalupa dále, 2. ledna 1492 se Španělsko stává zemí plně katolickou. Muslimský sultán Boabdil slavnostně předává klíče od Granady králi Ferdinandovi a osm století trvající vláda muslimů i reconquista (znovu dobývání španělského území křesťany) končí tím, že „...nad Alhambrou byl vztyčen kříž.“⁴ Dnes si uvědomujeme, jak je rok 1492 pro španělské dějiny velmi důležitý. Stalo se tolik zlomových událostí. Jak jsem již uvedla, skončila reconquista, Elio Antonio de Nebrija,

² Chaloupka, Jiří: *Stručná historie států: Španělsko*. Praha: Libri, 2005, s. 58

³ Ibid., s. 60-1

⁴ Ibid., s. 59

považovaný za nejvýznamnější intelektuální osobnost éry Katolických králů, píše první španělskou gramatiku – Gramática de la lengua castellana - a na podzim tohoto roku jakýsi Janovan objevuje Ameriku. Než se k poslední zmíněné události dostaneme blíže, je třeba si představit hlavního hrdinu. První protagonista této práce Kryštof Kolumbus (ve španělštině Cristóbal Colón) bude představen z mnoha úhlů pohledu.

3. PŘEDSTAVME SI KRYŠTOFA KOLUMBA

Vědci a historikové se dodnes snaží přesněji určit, kde se Kolumbus mohl narodit a bohužel i některá jeho životopisná data nejsou kompletní nebo zcela přesná. Snaha o ilustraci Kolumbových životních kroků množí teorie. Většina z nich není dostatečně podložena hodnověrnými důkazy, a tak ani zde se těmito teoriemi nebudeme zabývat.

Více se o Kolumbově životě dozvídáme až z jeho deníků, ty jsou jím buď osobně napsány, nebo se nám alespoň dochovaly v Las Casasově znění.

Po tolika letech je velmi obtížné rekonstruovat život tohoto mořeplavce. Údaje buď zcela chybí, nebo vyvolávají spory, otázky. Bohužel tendence vymýšlet si různé hypotézy bylo ve středověku jediným způsobem, jak o Kolumbovi něco napsat. Jeho životopisci syn Fernando a Las Casas si svého“oblíbence“ přetvořili podle svých představ. Nevhodná fakta změnili nebo jednoduše zcela vynechali či zničili. Tento fakt ztěžuje práci především historikům.

To, že se měl Kolumbus narodit na Madeiře jako nemanželský syn Fernãa, který byl prý adoptivním synem portugalského prince Jindřicha Mořeplavce, je teoreticky možné, ale málo pravděpodobné (Janáček s. 20). Konkrétní stopy, podle Janáčka, vedou do Janova. Zde se roku 1439 stal měšťanem tkadlec Domenico Colombo. Domenico spolu se Zuzanou

Fontanarosovou měli pět dětí, z toho nejstaršího Cristofora. Ten se nejpravděpodobněji narodil roku 1451 (nebo mezi lety 1435 - 1456), poté se rodina přestěhovala (opět není zřejmé kdy) do Savonny. Je možné, že se Kolumbus mohl narodit i tam, pokud ne v Janově. V janovských archivech shromážděné notářské listiny z XV. století nabízejí možnost ustálit pochybnosti o původu mořeplavce – shrnuto: Kolumbus je rozený Janovan.⁵

I Kryštof se vyučil tkalcovskému řemeslu jako jeho otec, byl prý jazykově velmi vybavený, byl schopen číst ve čtyřech jazycích: italsky, španělsky, portugalsky a latinsky. Zda se těmto jazykům naučil v Janově, kam chodil do školy, nemůžeme s jistotou tvrdit.⁶

Jelikož ani italským obchodníkům neunikla všudypřítomná snaha obchodně se spojit s Asií, ocitá se Kolumbus ve službách janovských Centurionů, kteří obchodují převážně na Černém a Středozezemním moři, ale i v Lisabonu. Je pravděpodobné, že Centurionové podnítily Kolumbův zájem o zámořské objevy? Skutečností je, že Centurionové se zajímali o africké zlato, a tak bedlivě sledovali postup portugalských výprav podél západního pobřeží afrického kontinentu. Lisabon se zatím změnil v jádro mořeplavectví, neboť přítomni jsou všichni, kteří chtějí v tomto směru něco dokázat. Ať už kohokoli moře zajímá nebo ne, není možné si práce kresličů map, kapitánů, kormidelníků, geografů, stavitelů lodí, otrokářů nevšimnout. Ale jak se z italského tkalce stane portugalský mořeplavec? Kolumbus se jistě nejednou účastní plavby, ale spíše jako obchodník, komisionář. Na ostrově Madeiře nakupoval třtinový cukr a seznamuje se s rodinou Perestrellů. S jejich dcerou Filipínou Moniz de Perestrello se na konci roku 1478 dokonce ožení.

⁵ Kolumbus, Kryštof. *Cesty Kryštofa Kolumba. Deníky, listy a dokumenty*. Op. cit., s. 15, odkaz na *Sborník dokumentů Città di Genova, Commissione Columbiana, Cristoforo Colombo*. Bergamo: 1931

⁶ Janáček, Josef. *Portréty: Kryštof Kolumbus*. Op. cit., s. 21

Traduje se zmínka o tchánově archívu plném map a písemných záznamů o jeho vlastních cestách. Byl Bartolomeo Moniz de Perestrello mořeplavcem? Zrodil se zde, pod jeho vlivem, plán cesty na západ? Čerpal Kolumbus z jeho archívu své vědomosti? Po sňatku se pracovně vrací do Lisabonu, poté do Janova (naposledy), další zprávy uvádějí, že když se později stěhoval do Španělska, měl s sebou již svého synka Diega (nar.1480 nebo 1481). Více informací o jeho ženě Filipíně není z dostupných zdrojů k dispozici, zato o Kolumbově mladším bratru Bartolomeovi ano. I ten, stejně jako Kryštof, se začíná žít jako kreslič map.

Do roku 1484, kdy Jan II. Zakládá “Radu matematiků“ a Kolumbus ho žádá o svou první cestu přes Atlantik, se o Kryštofovi neví nic bližšího. Kam zmizela jeho žena, kde je praví důvod jeho zájmu o mořeplavectví, odkud čerpal své znalosti? Mnoho otázek nás může napadnout při listování Kolumbovými biografickými údaji. Přestože ještě nikdo netušil, co tento muž pravděpodobně díky své ctižádostivosti, cílevědomosti a trpělivosti dokáže.

3.1. KOLUMBUS CHCE NA ZÁPAD

Lépe řečeno, chce do Indie, ale západní, doposud neprobádanou cestou. Tehdejší představy o západním světě vycházely pouze ze znalostí antických zeměpisců a z materiálů uváděných arabskými zeměpisci a jinými cestovateli, kteří v Indii nebo Číně již byli. Netušíme, jak velký byl rozsah vědomostí o Atlantiku, vztah Evropy k němu, jak si tedy vysvětlit, že právě Kolumbova cesta měla tak velký ohlas? Dnes se považuje za jisté, že k americkému kontinentu jako první připluli Vikingové, kteří část amerického kontinentu nazvali Vinland.⁷

⁷ Janáček, Josef. *Portréty: Kryštof Kolumbus*. Op. cit., s. 28

Slávy se nedočkali možná proto, že jejich “objev“ byl spíše náhodný, krátkodobý a samo Grónsko a Island měly vztahy se zbytkem Evropy na bodu mrazu.

Před Kolumbem mezi významné objevitele mimo jiné patří janovský kupec Manuel Pessagno, který podnikal objevné plavby na jih, a další Janovan Lanzarotto Malocello, objevitel některých Kanárských ostrovů. Tito dva, ale i další byli pro ostatní především inspirátory. Například samo Portugalsko neumělo z objevů těžit, vnitřní situace objevům nepřála – Portugalsko ve 14. století nepatřilo zrovna k hospodářsky vyspělým zemím Evropy, a tak neměly skoro žádný smysl. A jestli někdo náhodou k Americe doplul, uznání se nedočkal, třebaže se tak Portugalcům mohlo s jejich námořním centrem i povést. Neexistují ale sebemenší zprávy, pouze domněnky. Plavby, které se uskutečnily byly náročné i finančně a dlouhou dobu se nevyplácely. Však ani Kolumbus, kdyby vyplul o sto let dříve, neměl by pro budoucnost cenu. Byl tedy Kolumbus jen pokračovatelem portugalských plaveb nebo jeho hodnota spočívá v něčem jiném? Pokusíme se odhalit následně.

Kariéra mořeplavce Kryštofa Kolumba nezačala vlídně. U portugalského dvora Jana II. byl již zmíněnou Radou odmítnut. Po této zkušenosti odjíždí i se svým pětiletým synem do Kastilie. Oporou mu je františkánský klášter La Rábida, konkrétně Antonio de Marchena. Vlivnou osobou byl i Juan Pérez, který poskytl Kolumbovi oporu u dvora. Královna Isabela Kolumba vyslyšela a nechala jeho návrhy prozkoumat zvláštní komisí. Ta byla jmenována v roce 1486 a v témže roce byla i Kolumbova první audience u královny v Cordóbě. Zde a později i v kolegiu sv. Štěpána na univerzitě v Salamance zasedala komise, která potají řešila kolumbovskou výpravu. Neuspěl a zamítnut byl i v roce 1488 a to opět v Portugalsku.

Nepolevil a zkoušel své štěstí v Anglii a Francii, kam poslal svého bratra Bartoloméa, který si pro plán svého bratra získal přízeň sestry Karla VIII., Anny de Beaujeu.

Situace ve Španělsku byla pro Kolumba nepříznivá: trvající válka s Maury, která, jakožto každá válka, bránila jednání nemělo uzavřít. Během těchto tří let (1488-1491) se Kolumbus seznámil s Annou Nuñezovou, která mu porodila syna Ferdinanda. V budoucnosti se syn Ferdinand (biografie *Historie života a činů admirála Kryštofa Kolumba*) a dominikán Las Casas ukáží jako jediní věrohodní životopisci té doby.

Až v roce 1490 se komise negativně vyslovila kolem Kolumbovy plavby. Ferdinand spolu s Las Casasem uvádějí důvody, proč byl návrh zamítnut: 1. Na plavbu do Asie jsou potřebné tři roky; 2. Západní oceán je nekonečný a snad i nepřístupný lodím; 3. v případě, že Kolumbus dosáhne antipodů, nebude se moci vrátit zpět; 4. na té straně zeměkoule, která je protilehlá Evropě, není souš, neboť tak soudí svatý Augustin; 5. z pěti pásem zeměkoule jsou tři obyvatelná; 6. není myslitelné, aby se po tolika staletích od stvoření světa mohly nalézt místa, něčím významné a dosud ještě neznámé.⁸

Toto svědectví, ačkoli vyvolává pochyby, je jediným dochovaným; ale Kolumbus se nevzdává a prostřednictvím dobrých styků navazuje známosti s nejvyššími úředníky, kupci a bankéři. Po další audienci u královny (1491) je jeho návrh na plavbu do Indií západním směrem zkoumán z pohledu teologů a kosmografů, ale je opět zamítnut. Mimo jiné i proto, že po uskutečnění plavby vyžaduje Kolumbus titul admirála a místokrále a to bylo považováno za přehnané. Do hry vstupuje nejvyšší úředník státní pokladny aragonského království Luis de Santangel, který přesvědčil Isabelu o Kolumbově projektu a dokonce se nabídl jako sponzor, který půjčí peníze na vybavení

⁸ Kolumbus, Kryštof. *Cesty Kryštofa Kolumba. Deníky, listy a dokumenty*. Op. cit., s. 22

výpravy (konkrétně milion sto čtyřicet tisíc maravedí). Zrovna ve chvíli, kdy Kolumbus byl na půl cesty do Francie. Už 17. března 1492 Ferdinand a Isabela potvrdili projekt a zavázali se, že do dvou týdnů udělí Kolumbovi vysoké tituly. Díky podpoře Santangela, Francisca Pinela a dalších Kolumbových příznivců, měl Kolumbus šanci na úspěch. Koruna omezila výdaje výpravy na minimum a dala Kolumbovi k dispozici dvě lodě, jejíž posádku tvořili buď občané města Palosu odsouzení k roku nucených prací za urážku královského veličenstva, nebo zločinci. Kolumbovi se nakonec podařilo vypravit lodě tři, a to Santa María, Pinta a Niña.

3.2. PRVNÍ CESTA NA ZÁPAD

Celkově výprava nevzbuzovala důvěru a ani sám Kolumbus v čele coby nerodilý Španěl. Deset týdnů trvala příprava, než z města Palosu 3. srpna 1492 vyplula expedice mířící ke Kanárským ostrovům. Co je zvláštní a překvapivé, na lodích chyběl duchovní. Všichni byli nervózní a sám admirál nabýval nedůvěry vůči svým námořníkům. Je jasné, že málokomu se chtělo položit vlastní život na cestě za nejasným cílem. Byl to risk a sama plavba měla mnoho obtíží - od zlomeného kormidla po nabírající vodu. A zatímco Kolumbus podezříval ostatní ze sabotáží, stav lodí se stával tristním, a proto se musel uvést do pořádku na Kanárských ostrovech, od kterých se 6. září mohlo pokračovat směrem na západ.

Kryštof Kolumbus svá tvrzení, myšlenky a naděje opíral o dvě stě let starý spis, který napsal v janovském vězení Benátčan Marco Polo. Polův spis slibuje drahé kovy, zlato, koření i drahokamy, které je možné najít v Indii, v Číně a na pohádkovém ostrově Cipango.⁹ Skálopevně přesvědčený

⁹ Janáček, Josef. *Portréty: Kryštof Kolumbus*. Op. cit., s. 65

Kolumbus naplno podlehl obsahu Polova díla, ale posádka Kolumbovi příliš nevěřila. V Kolumbovi se odkrývá talent jednak dobrého vůdce, tak i přesvědčivého diplomata, který své podřízené dokázal udržet v naději na ono bohatství.

Jedinečný Kolumbův lodní deník se bohužel nedochoval v původní podobě, jako všechny ostatní informace koluje v opisech Bartolomého de Las Casase a Fernanda Colóna. Dá se celkem s jistotou prohlásit, že oba deník nějakým způsobem upravovali, protože je příliš jednostranný. Deník se nezmiňuje o jiných účastnících plavby, ale na druhou stranu má mnoho konkrétních faktů, které nelze označit za podvrh.

Další pozoruhodností je, že admirál celé flotily, tedy Kryštof Kolumbus, neměl do 3. srpna 1492 s plavbou po moři pravděpodobně žádné praktické zkušenosti a nikdy do této doby na lodi nevedl. Podle všeho si musel vést dobře: rozhodnost, znalost plavby v oceánu a nekompromisnost dovedly výpravu do cíle. I když přitom falšoval záznamy o odplutých mílích, aby se ostatním nezdálo, že jsou od domova příliš daleko. Ve skutečnosti Kolumbus zaznamenal nejkratší a nejspolehlivější trasu v cestě za západem. Orientace podle mořských živočichů, ptáků a předmětů plujících po hladině musela být nesmírně těžká, ale dodávala naději, že země by mohla být blízko. A 25. září se z Pinzónových úst, velitele jedné z lodí, ozýval vítězný hlas, že na obzoru je země. Reakcí bylo okamžité děkování Bohu, nicméně byl to klam. Sen, který se rozplynul, okamžitě vystřídalo zklamání a další stereotypní dny a noci. Vzdalovali se od domova (ke dni 1. října to bylo již 707 mil¹⁰) a morálka námořníků začala postupně upadat; Kolumbus čelil výhrůžkám a nespokojené posádce, ke které se přidali bratři Pinzónové, velitelé lodí Pinta a Niña. Kolumbus se tak upnul ke slibům, že pokud se do dvou dnů

¹⁰ Janáček, Josef. *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Op. cit., s. 145

neobjeví země, vrátí se do Španělska. Počasí přálo a situace se postupně měnila k lepšímu.

3.2.1. OBJEVENÍ AMERIKY

Do objevení Ameriky bylo napsáno mnoho teorií o vysněném západu, mimo jiné i uznávaným soudobým geografem a kosmografem Paolem Toscanellim z Florencie, jehož mapa se bohužel nedochovala. S Kolumbem ho pojí téměř stejný plán: výhodnost plavby západním směrem a hlavně přesvědčení, že plavba sama je uskutečnitelná. Na rozdíl od Toscanelliho, Kolumbus tuto teorii proměnil ve skutečnost 12. října 1492, když námořník Pinty Juan Rodríguez Bermejo uviděl zemi. Tentokrát tu skutečnou. Bermejo jako první spatřil pevninu, a tak měl nárok na hedvábnou kazajku a deset tisíc maravedís od kastilských veličenstev. Uznání chtivý Kolumbus se projevil jako ješita, který si slávu i peníze nechal pro sebe a Bermejo tak svou odměnu nikdy neviděl. Zápis z deníku vysvětluje: *„Tuto zemi první spatřil námořník Rodrigo de Triana, ačkoliv admirál, když stál v deset hodin večer na přední palubě, spatřil světlo. Třebaže věc byla tak nejistá, že se neodvážil tvrdit, že je to země, přece jen zavolal Pera Gutiéreze, králova číšníka, a řekl mu, že se mu zdá, že vidí světlo, aby se i on podíval, což tento učinil a světlo spatřil; totéž řekl Rodrigu Sánchezovi ze Segovie, kterého král s královnou poslali s výpravou jako inspektora, ten však neviděl nic, protože stál na takovém místě, odkud je nemohl vidět. Když na ně admirál upozornil, bylo spatřeno ještě jednou nebo dvakrát; bylo to jako vosková svíčka, houpající se nahoru a dolů, což by se však jen málo lidem mohlo zdát jako známka země; přesto si byl jist, že je zemi velmi blízko.“¹¹*

¹¹ Janáček, Josef. *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Op. cit., s. 146

Objevení Asie, jak se posádka mylně domnívala, přineslo posádce nejen velkou životní zkušenost, ale také poznání skutečného Kolumbova charakteru jako člověka. Lačnil po uznání, slávě a jakoby psychicky trpěl obavou, že bude nedoceněn. Možná se není čemu divit. Osm let zasvětil přípravám, aby se cesta uskutečnila, nebál se postavit církevnímu učení i za cenu, že by byl označen za kacíře. Studoval ze všech pramenů (například z Katalánské mapy ze čtrnáctého století, která nejlépe vystihovala geografické znalosti té doby), věřil v Boha i ve svůj úspěch a nekriticky stál za spisem Marca Pola, který ho na západ přivedl, ale trochu jinam, než všichni čekali. Můžeme z toho usuzovat, že Marco Polo byl zbytečně přeceňován, ale nezapřeme, že z teoretických předpokladů se stala realita navzdory všem pochybovačům. Teorii ve skutečnost na prvním místě proměnil až Kryštof Kolumbus.

Las Casas popisuje události kolem přistání na Guanahani takto: „...Admirál rozvinul královskou vlajku a oba kapitáni mávali vlajkami se zeleným křížem, které dal admirál vztyčit na všech lodích jako znamení výpravy. Vlajky měly po obou stranách kříže písmena F a Y. Když vystoupili na břeh, viděli svěže zelené stromy, mnoho vodstva a rozmanité plody. Admirál svolal oba kapitány a ostatní, kdo vyskočili na břeh, Rodriga Escoveda, notáře výpravy, Rodriga Sáncheze ze Segovie a vyzval je, aby mu byli svědky, jak v přítomnosti všech zabírá a ve skutečnosti zabral tento ostrov pro své pány, krále a královnu, a vznáší právní ohrazení, což se dá obšírně vyčíst z akt, která o tom bylo písemně vydána...“¹²

Zde je na místě se zmínit o původních obyvatelích objevené země – Indiánech. Vždyť jsme, podle všech, v Indii, takže o pojmenování osob není sporu. Na rozdíl od Evropanů, Indiáni

¹² Janáček, Josef. *Portréty: Kryštof Kolumbus*. Op. cit., s. 71, lodní deník v úpravě Las Casase.

byli milí a ochotní k výměnnému obchodu. Přinášeli bavlnu, papoušky, oštěpy, pitnou vodu apod. Kde naši objevitelé jsou? Jak uvádí dále Janáček (s.72), historikové se shodují, že ostrov Guanahaní byl jedním z Bahamských ostrovů, asi Waltlingův, ale stoprocentně přesvědčený Kolumbus se podle svých úvah nalézá v Asii a brzy narazí na ostrov Cipango, o kterém se barvitě zmiňuje Marco Polo. Další průzkum potvrdil, že tato země je poměrně chudá a pro Korunu bezvýznamná. A tak se 14. října vydávají na další cestu splnit si svůj sen.

Obecně velmi zajímavé jsou výzkumy o původu prvních Američanů. Jedna teorie zastihuje druhou. Podle věhlasného českého antropologa Aleše Hrdličky jsou jimi Asiaté, kteří sem přišli před více než třiceti tisíci lety, aniž by věděli, že jsou na novém kontinentě. Byli nejprimitivnějšími lovci a rybáři a díky honbě za potravou se dostali od severu až po americký jih. Důkazem jsou kostry vyhynulých zvířat typických pro dobu ledovou. I v době nejvyspělejších civilizací bylo pro Indiány základem jednoduché zemědělství, nikdy ovšem nedospěli na úroveň velkých měst Mexika a Jižní Ameriky. Tímto se začínáme dotýkat tématu kolonizace Ameriky, styk s Indiány a střet kulturní i mentální s příchozími bělochy. Ti považovali Indiány za divochy nehodné života, majetku bez nároku na cokoli. Španěle zajímá obohacení španělského trůnu a moc. První etapa kolonizace Ameriky nesla na bedrech tyto faktory: moc, kořist a víra. Poslední zřetel byl důvodem, proč se Indiáni bouřili proti svým podmanitelům. Nebýt násilného obrácení na křesťanství a postoje Evropanů k Indiánům, nemuselo by se rozpoutat peklo v podobě krvelačného dobývání.¹³ Situace byla ale o dost složitější, a proto se jejich dalšímu osudu budu věnovat blíže v dalších kapitolách.

¹³ Holzbachová, Míra: *Amerika, země Indiánů*. Praha: Panorama, 1963, s. 22-24

Jak se musel asi Kolumbus tvářit, když realita neodpovídala jeho představám? Marco Polo přece líčil vyspělou civilizaci a výprava se zatím musí s těžší dorozumívat s nějakými barbary. Vyslanci, kteří měli najít chána, když 28. října narazili na Kubu, samozřejmě také nepochodili. A tak mrzutý Kryštof Kolumbus sbírá alespoň vzorky rostlin (ve skutečnosti z neznámé flóry poznali akorát bavlník), i když ty nejsou ani z poloviny to, co koření nebo zlato; každý školák ví, že z Ameriky pochází mimo jiné i tabák: „*Drželi v ruce žhnoucí oharky jakýchsi bylin, jichž užívali k podkuřování.*“¹⁴

Až ostrov Española (též nazývaný Hispaniola) konečně nějaké zlato nabízela, ale jakoby bylo tohle štěstí vykoupeno nehodou, která se stala 25. prosince. Nezkušený plavčík s karavelou Santa María narazil na mělčinu a ztroskotal. Nepřehlednou situaci se podařilo zvládnout, ale ztráta lodi je přece jen velkým zásahem. Hned na to 28. prosince 1492 budují první španělskou osadu v Americe s patřičným názvem Navidad (Vánoce). Kolumbus vybere třicet osm ztroskotanců – první kolonisty - a určí jejím velitelem synovce své družky Beatriz, jmenoval se Diego de Harana.

To, co muselo po tak dlouhém odloučení nastat, byla demoralizace výpravy a celková touha po návratu do Španělska. Stav zásob a lodí též napovídal, že by bylo vhodné se vrátit. Vyostřovaly se konflikty mezi Kolumbem a Alonsem Pinzónem, a tak bylo rozhodnuto: směr Španělsko! Cesta a tím i zápisy v lodním deníku byly stereotypní, ale ani na zpáteční cestě nezapomněl Kolumbus psát do deníku úmyslně nesprávné údaje o uplutých mílích, aby se posádka cítila klidnější. Tu a tam větší či menší zima. O totální kolaps se ve středu 13. února 1493 postarala bouřka. Boj s rozbouřeným oceánem se zdál být prohraný: „*Tehdy nařídil admirál, aby byl vylosován jeden*

¹⁴ Kolumbus, Kryštof. *Cesty Kryštofa Kolumba. Deníky, listy a dokumenty.* Op. cit., s. 32

z námořníků, který vykoná pouť k Panně Marii do Guadalupe a obětuje tam zázračné madoně svíčku pět liber těžkou, a aby všichni slíbili, že ten, kdo bude určen losem, tu pouť skutečně vykoná. Za tím účelem dal rozkaz, aby odpočítali tolik hrachových zrn, kolik bylo na palubě osob, z nich jedno aby označili křížkem, vysypali do čepice a dobře zamíchali. První, kdo tam vložil ruku, byl admirál a vytáhl hrách označený křížkem, a tak tedy na něho padl los a on se od té chvíle považoval za poutníka, zavázaného ke splnění slibu...“¹⁵

Po přistání u ostrova Santa María u Azorského pobřeží, kde se podle všeho nacházeli, vyvolalo další vlnu nevole setkání s Portugalci, kteří měli nemalý zájem se dozvědět, kde Španělé vzali cennosti, které mají na palubě. Vyjednávalo se na obou stranách až se Kolumbus rozhodl napsal portugalskému králi dopis, v němž vysvětluje, že pluje z Indií a proč má na palubě zlato. Podle informací, které máme z upraveného deníku, byl Kolumbus pozván na audienci, kde byl prý přijat na výsost skvěle. Není tajemstvím, že portugalský král byl o cestě dobře informován a taky že samo Portugalsko chtělo zorganizovat výpravu k územím, která Kryštof Kolumbus objevil a chtělo si je nárokovat. Spor mohl vyřešit jedině papež, jehož postavení bylo samozřejmě jiné než dnes. Přestože Alexandr VI., nebyl zrovna vzorovým představitelem Ježíše Krista na zemi, jeho církevní i politické pravomoci byly tak velké, že rozhodnutí, které vydal, bylo všemi stranami respektováno: nově objevená území patří Španělsku, (sám papež byl původem Španěl, a tak se dá spekulovat o jeho nestrannosti). Bulla „Inter caetera“ z 3. května 1493 je důkazem tzv. „prvního dělení světa.“¹⁶ Nutno dodat, že tehdejší

¹⁵ Janáček, Josef. *Portréty: Kryštof Kolumbus*. Op. cit., s. 79-80

¹⁶ Kolumbus, Kryštof. *Cesty Kryštofa Kolumba. Deníky, listy a dokumenty*. Op. cit., s. 36: Dne 4. května 1493 byla napsána druhá „Inter caetera“, která přesně vymezovala kastilská práva. Demarkační čára byla nazývána tzv. „papežský poledník“.

geografové měli s bullou problém, neboť neuváděla, od kterého ostrova (vědělo se jen, že od Kapverdského) se má demarkační čára počítat, nemluvě o nejasné představě o velikosti země a výpočtech zeměpisné délky.

Celkově Kryštof Kolumbus a jeho výprava do země plné bohatství byla úspěšná. Přes všechny nástrahy počasí, se psychicky vypořádali s reálnou myšlenkou, že se do Španělska nemusí nikdy vrátit. Ale vrátili se a admirál se svou posádkou oprávněně může slavit triumf. Kolumbova namyšlená a tvrdá povaha sklidila ovoce a v cestě za úspěchem mu momentálně nestojí nic.

3.3. OPĚT NA CESTU

Netrvalo dlouho a oslavovaný, všemi uznávaný Kolumbus, dostal od Ferdinanda a Isabely požehnání k druhé výpravě, nyní bez delších okolků. Davy ohromené slávou a zaslepené naivní touhou po jednoduchém bohatství hlásily se do Kolumbových služeb. Jenže už to nebyli jen žebráci a lidé bez práce (po dobytí Granady jich bylo dost), ale i dvořané a šlechtici (tzv. hidalgové). Podle *Cest Kryštofa Kolumba* se jednalo o sedmnáct lodí s počtem kolem dvou tisíc lidí.

Další výprava z Cádizu vyplula 25. září 1493 a stejně jako při první výpravě se zastavila na Kanárských ostrovech, leč novinkou po vzoru Portugalců byli naloděni psi určeni ke štvanicím na domorodce. Sebevědomého a neochvějného Kolumba ani ve snu nenapadlo, že by se mohl mýlit a že chána, koření a zlato by nemusel najít, protože se nenacházel v Asii. Zato se nechával zahrnovat počtami a nebylo mu trapné vlastnit odměnu za objevení země, kterou měl obdržet chudý Juan Rodriguez Bermejo de Triana. Jediné z čeho měl obavy, byl strach před nevděkem, možná portugalskou konkurencí, ale nepřipouštěl si pochybnosti. Jako zaoceánský

místokrál se podílel na státním zisku, řídil novou správu a Španělsko se stává hlavně Portugalskem akceptovanou velmocí. Nezapomeňme, že i Portugalsko si přišlo na své, ale až v roce 1500, když Pedro Álvares Cabral a Martín Alonso Pinzón objevili pobřeží Brazílie a díky demarkační čáře se tato země stala zemí portugalskou.

Druhá výprava připlula k americkému pobřeží dříve než tehdy výprava první. Kolumbus pojmenovává nová území: Domenica (neděle), Guadelupe (španělské poutní místo) atd. Celkem se nic nového neděje, první vzrušující událostí je setkání s kanibalskými Kariby. Zato opravdové překvapení je čekalo, když místo španělské osady uviděli jen trosky a popel. Neukáznění osadníci, kteří si rozdělovali indiánské ženy a zlato, se pohádali a osadu opustili. Nová posádka na počest královny Isabely tak staví osadu novou.

Další kříže, které Kolumbus musel nést byla malárie, těžko stravitelná potrava a nezvyklost nového podnebí. A ačkoli byl Kolumbus uchvácen mohutností výpravy, zhýčkané dvořany jen těžko nutil do práce. Stoupala nervozita z neúspěchů, a tak alespoň vojáci skupovali zlato od Indiánů, ale nikoli pro krále, ale sami pro sebe. To bylo samozřejmě zakázané, prohřešek se trestal uříznutím uší nebo nosu.

Komplikacím pro tuto chvíli nebyl konec. Stále chyběl důkaz, že jsou v Asii a že výprava není zbytečná. Ve skutečnosti obeplouvali Kubu (tehdy nazývanou Juana). Dobrou zprávou pro Kolumba bylo shledání s bratrem Bartolomeem. Toho Katolická Veličenstva za ním poslala v dubnu 1494. Bartolomeo byl Kolumbem ihned jmenován guvernérem Indií, bez ohledu na všechny ostatní účastníky výpravy.

Dalším nemilým překvapením byla zkáza pevnosti Navidad. Kolonisté se navzájem neposlušovali, většina se pustila do olupování či zajímání Indiánů. O život jich přišlo mnoho z obou

stran, život kolonie byl rozvrácenější než kdy předtím, není divu, že Indiáni se pokoušeli o nejedno povstání. Výsledkem bylo posláni pět set padesáti domorodců do španělského otroctví (z toho dvě stě jich cestu nepřežilo). K tomu si námořníci a vojáci směli některé otroky a otrokyně vybrat pro sebe.¹⁷

Kolumbus z posledních sil dal situaci do pořádku buď tím, že Indiány posílal do otroctví nebo k potrestání, anebo dovolil takové krveprolití, že Indiáni se třásli hrůzou a Španělé si mohli dělat cokoli.

Život Indiánů se s příchodem Evropana krutě změnil. Třebaže byli bojovníky, neměli dosud představu o tom, co je to válka. Prvním šokem musel být již samotný střet s bílou rasou. Dalším nepochopitelným cílem bělochů byla posedlost po moci, po zlatě a také prostředky, které používali: pušky, střelný prach, vraždící psi.

Od samotného Kolumba víme, že Indiáni byli k Evropanům vlídní a laskaví, bohužel ke svým okupantům až příliš. Pro tyto důvěřivé lidi se stala pohostinnost nucenou, neplacenou a doživotní prací pro jejich "hosty". Kryštof Kolumbus v tomto počínání viděl boží posláni a ve svém deníku mu v tomto ohledu věnuje velkou pozornost.

Zoufalí domorodci, pokud měli sílu, prchali do hor nebo páchali hromadné sebevraždy. Kdo chtěl vzdorovat, byl zabit. Podmínky pro život, jak vidno, byly nesnesitelné. Pán "nad životem a smrtí" Kolumbus likvidoval vše, co mu připadalo zbytečné, od původních obyvatel po ostrovy v Karibském moři, které se mu zdály příliš (nebo zbytečně) osídlené. Jejich obyvatelstvo vyprodal po čtyřech pesos za kus. Koncem šestnáctého století byly Západoindické ostrovy zcela vylidněny.¹⁸

Tomuto týrání napomohla i řada nemocí: ať už neštovice nebo žlutá zimnice, která vypukla v pevnosti Isabela. Donuceni se

¹⁷ Janáček, Josef. *Portréty: Kryštof Kolumbus*. Op. cit., s. 100

¹⁸ Holzbachová, Mira: *Amerika, země Indiánů*. Op. cit., s. 185-6

přesídlit, vybrali si jako své útočiště město Santo Domingo (1496), dodnes hlavní město Dominikánské republiky. Jedná se o nejstarší evropskou osadu v Americe.¹⁹

Královské pokladně se finančně Kolumbova výprava stále ještě nevyplácela, a tak se král a královna rozhodli umožnit přestěhování do nových krajín všem zájemcům pod podmínkou, že budou odevzdávat dvě třetiny dobytého zlata. Od vlády dostanou potraviny na jeden rok, bez nároku na plat. Všichni podnikavci měli nyní oficiální svolení objevovat nové země na západě a dobývat zlato (kromě Španělska).

Kolumbovou reakcí bylo znepokojení a okamžitý návrat do Španělska, kde se o svoje jedinečné právo hodlal přít (1496). A jelikož svobodní osadníci byli pro královskou pokladnu tuze drazí, navrhl Kolumbus posílat na Španělsko zločince, kteří budou lacinější a zkrátí se jim doba trestu na polovinu.

3.4. KOLUMBOVA CESTA POTŘETÍ

O třetí cestě budeme čerpat z listu, který mořeplavec poslal Ferdinandovi a Isabele, pojednávajícího o výsledcích této výpravy. Dále dílo *Brevísima relación de la destrucción de las Indias*, které napsal Bartolomé de Las Casas (v českém překladu *O zemi indijských pustošení a vyliďňování zpráva nejstručnější*). Oba prameny zaznamenávají ústní sdělení nebo používají fakta z Kolumbova deníku. Dozvíme se například, že tato cesta se skládala z šesti malých lodí a tří set členů posádky. Tentokrát takový zájem plout do Západní Indie nebyl, proto se otevřela vrata vězení a chybějící námořníky doplnili zločinci.

Koncem května 1498 z přístavu San Lúcar vyplouvá třetí flotila. Kolumbovy kroky směřovaly přímo na západ: „...s úmyslem

¹⁹ cs.wikipedia.org: město založil Kolumbův syn Bartolomeo, celý ostrov už dříve objevil 6. prosince 1492 Kryštof Kolumbus

neměnit směr až do těch míst, kde jsem podle svých předpokladů měl dospět k zemi.“²⁰

Opravdu se tak zanedlouho stalo: nově pojmenovaným ostrovem se stává Trojice (Trinidad) a v dále pozorovaný Svatý ostrov (Isla Santa), ve skutečnosti Jižní Amerika. Při svých pozorováních naráží Kolumbus na zálivy a není divu, že z přítomnosti sladké vody v nich je dost překvapen. A co víc, čím více na západ, tím byla voda sladší. Dodnes vydržel například Kolumbem pojmenovaný záliv Paria. V těchto místech, mezi Trinidadem a jihoamerickou pevninou, pozorují Indiány na lodích a Kolumbus se může radovat, neboť námořníci s nimi mění cetky za skutečné perly. Největší z těchto ostrovů je po zásluze pojmenován Perla (Margarita).

Kolumbovi se vrací chuť do života, lépe řečeno je zcela pohlcen tímto místem: „...se podobá pěkně kulaté hrušce, která je u stopky vyvýšena, nebo míči, na němž by byla vypouklina ve tvaru ženského prsu,“ dále uvádí: „místo to je na světě nejvyšší a nejbližší nebesům, odtud asi z velké dálky stéká ta voda až na místo, kde právě jsem.“ Zaslepen láskou k tomuto pozemskému ráji, líčí až s fanatickým obdivem krajinu, kterou si chce nechat pro sebe.

Paradoxně v této době, kdy Kryštof Kolumbus vstupuje do dějin jako objevitel Ameriky, Vasco de Gama, portugalský mořeplavec, obeplouvá Afriku a v roce 1499 se vrací ze skutečných Indií s přemírou bohatství. Komu by se pak admirál Kolumbus nejevil jako podvodník. Vypadalo to, že si ze španělské koruny udělal špatný vtip.

Na Kolumba se snášela kritická slova hidalgů (nižších šlechticů), kteří neuznávali vládu velitelů, které jmenoval Kolumbus. Katoličtí králové zrušili Kolumbovo výsadní právo na objevování nových zemí a jmenovali místo něj Bobadillu.

²⁰ Kolumbus, Kryštof. *Cesty Kryštofa Kolumba. Deníky, listy a dokumenty*. Op. cit., s. 45

Ten nejmladšího Kolumbova bratra Diega nechal v Santo Domingu zatknout, následně i samotného Kolumba s bratrem Bartoloméem. Co zmohl Kolumbus, když Bobadilla měl v rukou královský list? Neztrácel svou hrdost: „*Král na královna mi přikázali, abych byl poslušen, a Bobadilla mě zakoval do želez; zůstanu v nich do té doby, dokud mi král a královna nedovolí, abych je sňal, a já si ponechám tyto řetězy na památku svých zásluh.*“²¹

Na přelomu století při příjezdu Kolumba do Sevilly v roce 1500, se svědkem této události stává Las Casas, když na vlastní oči viděl admirála v poutech. Ať už uvádím Las Casase nebo čtu Kolumbův deník či listy, cítím určitou neupřímnost na všech stranách. Kolumbovo melodrama zhrzeného objevitele, který byl ponížen a do Španělska se vrátil v poutech; nicméně králové, kteří ho litují a opět slibují splnění Kolumbových požadavků, a přesto dosazují na jeho místo Ovandu.

V této chvíli se na scéně objevují Las Casasovy údaje o počtu obyvatel Espaňoly. Podle něj měla Espaňola tři až čtyři miliony původních obyvatel a za dvacet let (1515) počet obyvatel klesl na necelých patnáct tisíc lidí a v polovině šestnáctého století domorodci Espaňoly přestali existovat.

Indiáni mizeli z Espaňoly před očima a náhradou za ně byla pracovní síla dovážená z Kuby, Jamaiky a Portorika a též z Afriky – na Las Casasův popud.²² Španělští žoldáci a nově i afričtí otroci, kteří v budoucnu, coby zakladatelé smíšených rodin, budou tvořit dnešní obyvatelstvo ostatních Antilských ostrovů.

Nové století, nová španělská éra. Přínos toho, co Amerika Španělsku přinesla je, podle mě, rozporuplný. Celkově hodnocený pozitivně, ale to až s odstupem času. Nemohu se ubránit pocitu, že po dlouhá léta bylo vše špatné mlženo nebo

²¹ Kolumbus, Kryštof. *Cesty Kryštofa Kolumba. Deníky, listy a dokumenty*. Op. cit., s. 49

²² Ibid., s. 51: zde první španělské osady vznikly až v roce 1508

jen okrajově zmíněno, dnes jsou již zveřejněny ztráty i přínosy se snahou o objektivnost. I Kryštofovi Kolumbovi se dlouho dařilo tajit správné údaje ve svých denících, kde zveličoval úspěch svých objevů a své nezdary (neposlušnost posádky, povstání, rozpad osad apod.) si nepřipouštěl.

Ten, jehož jméno v této práci bylo a bude ještě mnohokrát zmiňováno, který se snažil objektivně hodnotit události, o kterých byl přesvědčen, že mění historii, byl Bartolomé de Las Casas.

4. BARTOLOMÉ DE LAS CASAS: JINÝ POHLED NA SVĚT

Přehoupnutím se přes rok 1500 se mění mnoho skutečností. Kolumbovi zbývá pouhých šest let života, ale během nich ještě stíhá poslední čtvrtou cestu na západ; už ne jako guvernér a místokrál, nýbrž jako pouhý „admirál ostrovů a pevné země“. Potkává nové domorodce, pravděpodobně Maye a Aztéky, ale nevěnuje jim sebemenší pozornost. V přístupu k domorodcům je hlavní a největší rozdíl mezi Kolumbem a Las Casasem. Oba velikáni, každý v jiném smyslu. S oběma i s touto dobou jsou neodmyslitelně spjaté nové pojmy a činy, odlišně motivované.

Jak dopadla Kolumbova poslední cesta trvající dva a půl roku? Ne příliš dobře, převážnou dobu strávil na Jamaice, čelil vzpourám, ale i nepřízni počasí nebo hladu. Snad se řídil myšlenkou, že naděje umírá poslední, ale když zemřela královna Isabela, věděl, že lépe pravděpodobně nebude. Kryštof Kolumbus, většinu života prahnoucí po moci, slávě a penězích, umírá 20. května 1506 ve Valladolidu zcela chudý (majetek mu byl zabaven, aby mohli být vyplaceni jeho věřitelé) a téměř bez povšimnutí (až za dvacet sedm let byla ve Valladolidu uvedena zmínka o smrti admirála).²³

²³ Kolumbus, Kryštof. *Cesty Kryštofa Kolumba. Deníky, listy a dokumenty*. Op. cit., s. 61

Prostor nyní dostává dominikánský mnich a pro nás velmi důležitý životopisec, díky němuž víme o Kryštofovi Kolumbovi a jeho cestách daleko více. Není tajemstvím, že Las Casasovy sympatie mnohdy přesahují rámec reality, a proto je těžké zcela se odvolávat na jeho nejznámější dílo, které bude tuto práci provázet, a to: *Brevísima relación de la destrucción de las Indias*.²⁴

Původně toto dílo mělo mít jednoho čtenáře, když bylo napsáno roku 1542 (tiskem vyšlo poprvé v roce 1552), byl to císař Carlos V.²⁵ Toto dílo se, k radosti či smutku, jak se později ukáže, šířilo dále pro všechny, kdo se chtěl o “krásách Nového světa“ dozvědět více. Ale co opravdu spojuje a naopak rozděluje Kolumba a Las Casase?

Pojítkem mezi oběma současníky byl jednoznačně zájem o Indie (Ameriku), o dění a dosah, který tato pouť měla vůči španělské koruně. A samozřejmě hlavní bylo křesťanství, i když v praxi jinak uchopeno. Kolumbus, ač obyčejný, ale talentovaný námořník, se považoval za předurčeného obrátit domorodce, které považoval za ovlivnitelné, na křesťanskou víru. Od “katolických“ králů měl k tomuto počínu požehnání, ale nemohli tušit, jaké prostředky Kolumbus využíval. Jde o to, že kdekdo se na americké půdě považoval za věrozvěsta šířícího víru, aby se mohl obohatit, popřípadě vybit své emoce na jistě vyspělých, leč ve válce porazitelných Indiánech. Byl to právě Las Casas (1474 – 1566), sevillský kněz a teolog, který se postavil conquistadorům²⁶ a nebál se veřejně bojovat za ty, kteří ani nebyli považováni za lidi. Zde spočívá

²⁴ V českém překladu vyšlo: Las Casas, Bartolomé de: *O Zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Překlad: František Gel. Praha: Nakladatelství lidová demokracie, 1954

²⁵ Ibid., předmluva Josefa Plojhara: *Hlasatel míru Las Casas-jeho doba a dílo*.

cs.wikipedia.org: Karel V. (24. února 1500 v Gentu – 21. září 1558 v San Jerónimo de Yuste, Extremadura) byl králem španělským (jako Carlos I., 1516–1556), císařem římským (1519–1556), vévodou burgundským (1506–1556) a arcivévodou rakouským (1519–1521).

²⁶ cs.wikipedia.org: conquista – dobývání, termín, kterým se označuje dobývání určitého území. Je to myšleno ve smyslu vojenském i náboženském (tedy pokřesťanštění)

unikátnost Las Casasova svědectví zapsaného v *Brevísima relación de la destrucción de las Indias*.

Úkolem není srovnávat Kolumba s Las Casasem, ale poukázat na výjimečnost obou postav, na smýšlení a ojedinělost v jejich díle, které psali bez pomyšlení na jakýkoli literární odkaz.

Las Casas zprvu toužil po pozemcích, a proto se, jako ostatní vydal na cestu. Nicméně zděsilo ho to, co viděl a jako vůbec první v Americe přijal kněžské svěcení a poté se vzdal i všeho majetku, aby dalších padesát let zasvětil obraně Indiánů. Kolonizace byla v plném proudu, guvernérem Španělska se stal v roce 1509 Diego Colón (Kolumbův syn), který mimo jiné vytvořil kolonizační expedici ke kubánským břehům a Diegu Velázquezi přiznal funkci tzv. adelantada. Ten měl za úkol dobýt na vlastní náklady nové území a vybudovat tam civilní správu. Tu se objevují noví osadníci: Hernando Cortés, Diego de Ordaz či Pedro Alvarado. V nové správě se budují tzv. encomiendy,²⁷ v čele s Encomendadorem, který získal od Koruny pod ochranu určitý počet obyvatelstva. Jeho úkolem bylo zajistit jejich ochranu, výuku španělského jazyka a dohlížet na šíření křesťanství. Indiáni na oplátku obdělávají pozemky, pracují v dolech, rýžují drahé kovy apod. Rozdělování Indiánů pak probíhalo v systému tzv. repartamiento: „...znamenal přidělení Indiánů žijících mimo encomiendu těm Španělům, jimž Indiáni sídlící na jejich půdě jako pracovníci nepostačovali.“²⁸

Rozvíjející se systém přerozdělování, osidlování a snahy spravovat vše nové byly sice legitimní, ale způsoby, jak se toho dosahovalo nebyly humánní. Ale koho by to překvapilo v době, kdy inkvizice nechává upalovat čarodějnice? Proč se nad tím pozastavuje Las Casas? Nohama na zemi přemýšlí o tom, co se kolem něj děje: „*Očišťuje-li se člověk mrtvolou*

²⁷ V překladu: pověření, zplnomocnění

²⁸ Opatrný Josef: *Stručná historie států: Kuba*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002, s. 14-15

znečištěný a zase se jí dotýká, co prospěje jemu, že se myl? Tak i člověk, který se postí za hříchy své, ale opět se jich dopouští – co mu prospěje, že tělo své umrtvoval? Kdo vyslyší modlitbu jeho? “²⁹

„Otec Indijců,“ jinde „Hlasatel míru“ či „Ochránce utiskovaných“ prochází duchovní změnou, i když si musel být plně vědom, že postavit se proti “svým bratřím“ zdá se být nemožné. Síla vůle? Možná. Pokračuje: „... *uplynulo několik dní a stále jsem se utvrzoval v přesvědčení, že to, co se s Indižci děje, je tyranství a nespravedlnost.* “³⁰

Jiný pohled na svět měl Las Casas z mnoha důvodů. Na prvním místě chtěl a lépe se dokázal s domorodci dorozumět (mniši znali jak latinu, tak vulgo – soudobý výraz pro španělštinu), již od mládí znal hlavní conquistadory (Diego de Velázquez, Pánfilo de Narváez) a dobře poznal i budoucího místokrále Nového Španělska Cortése. Znalost a osobní zkušenosti vedly Las Casase k promluvám a k sepsání svých myšlenkových pochodů. Například na Kubě v roce 1514, když poprvé promlouvá veřejně k lidem.

Krutost conquistadorů a jejich nevalná pověst se šířila rychlostí blesku a odvážný mnich již veřejně hájí práva všech utiskovaných. Několikrát se u guvernéra přimlouval a vyprosil tak pro Indiány milost, sám však viděl, že pouhé přimlouvání nestačí. Přestože královna Isabela výslovně zakázala zacházet s domorodci jako s otroky, nedbal jejího rozkazu nikdo doslova (roku 1504 byla Isabela mrtvá). Aby i nový “repartidor pro Země Indijské“ mocný Rodrigo Albuquerque ctil alespoň trochu královnin odkaz, přestal používat označení otrok, ale prakticky se nezměnilo nic.

²⁹ Las Casas, Bartolomé de: *O Zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější.* Op. cit., s. 186

³⁰ Ibid., s. 188

Střet mezi chudým farářem Las Casasem hájícím domorodce a bohatým Albuquerquem ničícím vše, co mu přijde do cesty. Dobro versus zlo. Opravdu nemajetný Las Casas se přes všechny překážky snaží dostat nazpět do Španělska (těchto cest vykoná celkem čtrnáct). Ale kdo by ho vzal na loď? Někoho, kdo se snaží krátit všem zisky?

Nakonec se do Španělska dostal a po mnoha problémech i ke královskému dvoru Ferdinanda V. Sestavená komise projevila nad zámožskou situací zděšení a ochotně přislíbila zákony, které upraví zacházení s domorodci. K Las Casasově smůle o měsíc později král umírá (23.1.1516) a nastupuje pouze šestnáctiletý Carlos I., pozdější císař římský Carlos V. Naštěstí nachází v Carlosově regentovi Ximenesovi spojence, ale i ten těžce nemocný umírá.

S houževnatostí a cílevědomostí se Las Casas nevzdal a stále trval na audienci u krále. Stal se poradcem v otázkách právního vztahu Indiánů ke Španělům a ke Španělsku.³¹ Představa, že lze přesvědčovat hlavu státu o tom, že Indiáni jsou „tvorové duší a rozumem nadáni“ (s. 194), je pro nás dnes absurdní. Je nepochopitelné, že o něčem takovém se museli radit, ale fanatický a neústupný mnich Las Casas řadu teologů (mimo jiné i ze své domácí univerzity v Salamance) získal pro myšlenku, aby Indiáni byli uznáni svobodnými poddanými španělského krále. Požadavek svobody na prvním místě budil rozpory a emoce, ale Las Casasovi se zdál být požadavek reálný. Viděl, že všem jde pouze o peníze, a tak i jeho argumentace zdůrazňovaly, že vyvražďování rovná se peněžní ztráty. To později platilo i na krále, tehdy již císaře, který vyslyšel všemocně podporovaného pátera v roce 1520.

³¹ Las Casas, Bartolomé de: *O Zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Op. cit., s. 193

Nebezpečí pro boháče v podobě Las Casase, který se po audienci stal královským kaplanem, bylo všudypřítomné. Nicméně snad aby umlčel dobyvatele, kteří si stěžovali na fyzickou neschopnost Indiánů, navrhl dovoz černých afrických otroků. Není divu, že svého rozhodnutí později litoval, za černé otroky měli být propuštěni otroci indiánští, k tomu ale nedošlo. Obchod s otroky měl za následek tragické oběti na životech.³²

Úspěchu u krále bojovník Las Casas dosáhl také slibem, že do dvou let bez použití násilí obrátí deset tisíc Indiánů na křesťanskou víru. Ti pak budou královi platit daň a Carlos V. bude neohroženým vládcem Zemí Indijských.

S listinou podepsanou králem odjíždí vítězně Las Casas za "svými" Indiány. V kraji Cumaná, kde měl Las Casas šířit posláni od krále, sílí jeho popularita mezi domorodci, ale také jejich závislost na alkoholu, kterým Španělé lákají od domorodců zlato. V této obtížné chvíli musel Las Casas projevit odvahu, skromnost, ale i um a sílu svého slova, když se dál staví za bezbranné. Conquistadoři přesvědčeni, že též hlásají víru, ale s mečem v ruce, budí v padesátiletém mnichovi přesvědčení, že tak se chovali Mauři a že kořeny zla přetrvávají ve Španělsku.

Slovem i skutkem stojí za svým přesvědčením, zdaleka není definitivně vyhráno. Jeho odpůrci se ho snaží zlomit lidsky i teologicky a pohanit ho jako kněze i člověka, neboť v Las Casasově prohlubující se literární činnosti vidí ohrožení. Las Casas pro Krista svými překladatelskými dovednostmi získává celé provincie, učí je zpívat a nakonec „...*bez porušení zásad skutečné civilizace to bylo nejvznešenější dobytí kraje Nového světa.*“³³ Las Casas zkrátka vyvolává polemiku o přednostech a

³² Las Casas, Bartolomé de: *O Zemí Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*, Op. cit., s. 196-7: od roku 1517-1864 bylo z Afriky odvečeno 18 miliónů lidí. Do Ameriky se dostali pouze 3 milióny. Umírali na hlad, žízeň a nemoci. Během přijetí zemřelo podle odhadů historiků dalších 10 až 20 miliónů lidí.

³³ Ibid., s. 204

omylech minulosti, věnuje se jí například ve svém díle *La légende noire de l'Espagne* (česky: Černá pověst Španělska, v českém překladu knižně nevyšlo) francouzský dějepisec Joseph Pérez.³⁴ Ten, jak název díla napovídá, formuluje svou odpověď na otázku, co je to tzv. Leyenda negra a Las Leyes Nuevas.

4.1. LAS LEYES NUEVAS

Tzv. černou legendou je znám také dominikán Las Casas, v níž se mísí především tři aspekty: morální, teologický a humánní. Tímto termínem se myslí hlavně ochrana práv Indiánů. Las Casas nebyl na poslání chránit Indiány sám, ale nemnoho jedinců mělo tu sílu, odvahu a trpělivost být hlavním mluvčím utlačované menšiny a zároveň zákonodárci. Jeho slova se stala, v některých pasážích doslovně, předlohou k tzv. Novým zákonům. Byl to cíl, za který Las Casas bojoval desítky let. Nové zákony stanovily trest smrti pro každého Španěla, jenž by nutil Indiány k potápěčskému lovu perel (lov perel byl většinou spojen s nebezpečím života); zakazuje se dále místokrálům, guvernérům, jejich náměstkům, královským důstojníkům a úředníkům, církevním hodnostářům, klášterům, mnichům, nemocnicím, sdružením nebo prebendám držet “doporučené“ Indiány.³⁵ Shrnuto tak, že Indiáni jsou propuštěni a zbaveni nucené tvrdé práce, nebo jim je vyplácena mzda.

Úryvek z konce Nových zákonů: „*A s obyvatelstvem Indií nakládáno budiž vůbec jako se svobodnými poddanými Kastilské*

³⁴ www.elpais.com, článek *¿Qué fue de la leyenda negra?: Joseph Pérez: „...la Leyenda negra aparece como el inevitable reverso de una forma de contar la historia que confunde las grandezas y las miserias de la dinastía Habsburgo con las de España.“*

³⁵ Las Casas, Bartolomé de: *O Zemí Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Op. cit., s. 210

koruny, neboť jimi jsou.“³⁶ Zákony vstoupily v platnost dnem vyhlášení. Las Casas se osobně postaral o propuštění Indiánů na svobodu. Krkolonná cesta vedla za Las Casasovým vítězstvím, nicméně ona radost netrvala dlouho. Již jako sedmdesátiletý se vrací na Hispaniolu-Haiti (padesát let po přistání prvních mořeplavců). Ve svých skromných poznámkách okrajově napíše o „bouři odporu“, která se zvedla proti němu mezi conquistadory, otrokáři a plantážníky. Viděno jejich očima, podnikatelé (plantážníci, majitelé dolů apod.) byli ze dne na den zbaveni pracovních sil. Vlna nevole měla za následek tak vypjatou situaci, že i někteří soudci se otevřeně stavili proti Las Casasovi a k uvedení Nových zákonů do praxe nedošlo. Světlym okamžikem by mohl být příjezd nového místokrále³⁷ roku 1544. Blaco Nuñez de la Vega Zákony dodržoval (zabavil nakradené zlato, dal Indiánům svobodu), ale tím stoupal počet nepřátel v kolonii. K jeho svržení došlo poté, co zavraždil vysokého úředníka, byl zajat a vrácen do Španělska. Když byl později Blaco Nuñez de la Vega osvobozen, stalo se jeho osvobození záminkou k dalším nepokojům, kterými samozřejmě nejvíce trpěli Indiáni.

Tento smutný nátlak dlouho nevydržel ani sám císař Carlos V., který 20. listopadu 1545 Nové zákony odvolává a ruší.³⁸

V nevděčné době přichází na trůn Filip II. (1527-1598), který svým čtvrtým sňatkem se svou neteří Annou Habsburskou upevňuje pozici Habsburků na španělském trůnu.³⁹ Byl to on, kdo ke Španělsku připojil Portugalsko a Filipíny. K dobré

³⁶ Ibid., s. 211

³⁷ cs.wikipedia.org: místokrálovství byla území, která byla spravována místokrálem, který zde měl téměř neomezenou moc. Toto administrativní členění používaly především evropské státy pro své zámořské kolonie. Místokrálovství Nové Španělsko 1519-1821 hlavní město Ciudad de México, Místokrálovství Peru 1542-1821 hlavní město Lima, Místokrálovství Nová Granada 1717-1819 hlavní město Bogota, Místokrálovství Río de la Plata 1776-1814 hlavní město Buenos Aires.

³⁸ Las Casas, Bartolomé de: *O Zemí Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější.* Op.cit., s. 214

³⁹ Parker, Geoffrey. *Filip II.: španělský král z rodu Habsburků. Nejmocnější křesťanský vládce.* Překlad: Jiří Kasl. Praha : Knižní klub, 1998; s. 227

pověsti Španělska Filip II. sám příliš nepomohl. Svou politikou způsobil čtyři státní bankroty, miloval války a více se zajímal o vnitrostátní či sousedně-zahraniční události. O “zaoceánské Španělsko“ mu v tuto chvíli tolik nešlo.

Ani ve vysokém věku Las Casas neztrácí vůli, bojuje všemi dostupnými prostředky (ze zámoří vede korespondenci se španělskými teology a právníky). Jeho neuvěřitelně velká láska k člověku, k bližním, jeho převratné myšlenky a v neposlední řadě neuvěřitelný cit pro spravedlnost, který se projevil, když sepsal “Rady a pravidla“. Tento spis královským úředníkům radí, aby u smrtelně nemocných (conquistadorů, statkářů, obchodníků) s pomocí královského úředníka nejprve zjistili počet vlastněných otroků, nakradeného zboží apod. a poté přerozdělili majetek mezi propuštěné Indiány, sirotky, vdovy atd. Jenže snad špatné pochopení textu, šířily zkreslené a vymyšlené verze, které ve Španělsku způsobily, že Las Casas, který téměř dosáhl v šestnáctém století rovnoprávnosti mezi rasami, byl obviněn z velezrady a urážky Jeho Veličenstva. Logicky konstatoval, že „...*conquistador přijel do Indií bez peněz, jen se zbraní, případně s koněm. Všechno, co má nad ty zbraně a nad koně získal tedy v Indiích, a to hříchem proti některému z desatera přikázání.*“⁴⁰ Strohost, přímost a v neposlední řadě logika argumentace řadí Las Casase k teologickým právníkům, kterým nestačilo, že budou zbaveni obvinění, nýbrž kterým jde obhájení spravedlnosti vůči Indiánům.

Bylo mu jasné, že jádro změn je ve Španělsku. Ale jak bojovat dál, když je vám téměř osmdesát let (náročnost zaoceánských plaveb se s věkem stupňuje) a odpůrce máte přímo na

⁴⁰ Las Casas, Bartolomé de: *O Zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější.* Op. cit., s. 218

královském dvoře?⁴¹ Las Casas vzbuzoval stále respekt, ale i obavy z možných komplikací. Byl nepohodlnou osobou, jako každý, kdo bojuje za změnu. S diplomatickým cítěním dobře věděl, kde je hranice, kterou nesmí překročit, ale nejednou svou vášnivou řečí ostatní překvapil. Například, když obhajoval svou knihu tím, že pouze Bůh má právo ničit města, tak jak to udělal třeba se Sodomou a Gomorou nebo když se doktora Sepúlvedy ptal, zda je Bůh on sám.

Byla to jedinečná příležitost, jak se tváří v tvář postavit conquistě. Vzdělání, bohatí teologové, právníci, dvořané apod. halící se do roucha skromnosti a zbožnosti, kteří ani v nejmenším neměli ponětí o svých opilých, nemocných, špinavých zlodějích a lupičích – conquistadorech. Z pohodlí svého domova rozhodovali o životech “podřadných“, které považovali za barbary, kteří přináší lidské oběti (podle doktora Sepúlvedy až dvacet tisíc obětí ročně), vraždí kněze a mnichy, a proto papež a král mají právo vést proti nim válku.

Las Casasova obhajoba lidského života se dotkla citlivých otázek víry. Vysvětluje s pomocí Písma nepotřebnost války a hbitě argumentuje slovy: *„Především začněme počítat, doktor Sepúlveda a já: 20 000 obětí ročně činí za sto let dva miliony obětovaných lidí. Kdyby to byla pravda, nebyli bychom našli kraje tak přeplněné obyvatelstvem. Ale i kdyby to pravda byla – za polovinu doby, za padesát let obětovali Španělé bohyni lakoty a hrabivosti patnáct až dvacet miliónů lidských životů indijských!“*⁴²

A pokud protistrana oponuje významem křesťanství, je třeba si uvědomit, že za hlasatele víry se považovali i sami válečníci, vrazi a lupiči atd. Proto se podstatu křesťanství Las Casas snaží znovu připomenout.

⁴¹ Ibid., s. 219: císařský kronikář Juan Ginés de Sepúlveda píše: *O důvodech, které k spravedlivé válce zavádávají Indijci.*

⁴² Ibid., s. 226

Nicméně nám se stačí rozpomenout na Kolumbovo prvotní svědectví, od kterého uplynulo několik desítek let a které ve své zprávě poukazuje na schopnost domorodců přijmout víru a pobízí k vyslání vzdělaných, zkušených a bohabojných mužů, aby je vzdělávali.

4.2. POSLEDNÍ POUŤ

Hluboká byla Las Casasova víra v Krista, ale i naděje, že conquista není jen synonymem násilí, ale může se přeměnit v dobrý příklad, bezválečnou misionářskou pouť. Triumfem skončil spor (tzv. Valladolidská disputace) na královském dvoře, neboť Sepúlvedův spis byl prohlášen za kacířský a byl tak stažen z oběhu. Jenže o to tolik Las Casasovi nešlo. Když se prakticky stále nic nedělo, vydal všechna svá díla tiskem: *Zpovědnici, čili rady a pravidla pro kněze zpovídající Španěle, kteří pod mocí svou Indijce v Indijích moře Oceánského mají; Zásady, z nichž jest vycházeti při disputacích, aby najevo vyšla a obhájena byla práva Indijců a také O Zemi Indijských pustošení a vyklidňování zpráva nejstručnější*. V klášteře dále píše traktáty, právnické rozbory a velmi důležité *Obecné dějiny Indií*.

Ačkoli byl psychicky stále odhodlaný bojovat za svobodu Indiánů, jeho fyzická stránka již více nedovolovala. Je posledním živým pamětníkem objevení Indií. Vskutku, Kolumbův syn Diego (Las Casasův přítel) i Cortés jsou mrtví. A roku 1566 umírá i Las Casas, když dokončoval svou práci „*O šestnácti lécích proti moru, který hubí Indie*“. Jeho rukopisný odkaz se přes snahy odpůrců šířil do zahraničí, ale v Madridu jeho stěžejní dílo *Obecné dějiny Indií* vyšly tiskem až v letech 1875-6. To, že dílo bylo vydáváno právě v devatenáctém století mělo svůj důvod ve válkách o nezávislost, když Las Casasovo poselství utvrzovalo vědomí

národní samostatnosti a utvářelo moderní obraz o objevení Ameriky v prvních letech tamní španělské vlády.⁴³

Las Casas celých padesát dva let přemýšlel o tom, jak docílit zrušení otroctví, ale asi by ho nenapadlo, že se tak stane až o tři sta let později, během osamostatňování Latinské Ameriky. Tento proces trval několik let (zhruba mezi léty 1791-1830) a obecně se tento společensko-politický proces osamostatňování koloniálních držav nazývá dekolonizace.

5. POČÁTKY LITERATURY V NOVÉM SVĚTĚ

Dělení na dobu před a pokolumbovskou mělo svůj historický i literární význam, který chápeme až dnes. Ve chvílích, kdy Kryštof Kolumbus měl plné ruce práce s hledáním zlata, jen těžko přemýšlel o literárním odkazu, který by jeho deníky mohly zanechat. Las Casas neměl dobu o nic ulehčenou. Během dobývání uvažoval o tom, co napíše, protože od Kolumba se lišil jak povoláním, tak okolnostmi. Las Casasova psaná forma bude svědectvím toho, zač bojuje. A proto shromažďoval informace a napsal svému králi knihu.

Postavou Kryštofa Kolumba a Bartoloméa de Las Casase mluvíme o prvních literárních památkách po objevení Ameriky. Ačkoli oba pochází z Evropy, jsou považováni za “první spisovatele“ španělsky psané literatury na americkém kontinentě. Oba si nový kontinent chtějí osvojit, přesto si uvědomují, že skrývá něco, co stojí za zachování – alespoň na papíře.

I když by jistě Kryštof Kolumbus byl raději znám jako objevitel západní cesty do Indií, své postavení v literatuře má coby autor prvních španělsky psaných svědectví o Novém světě.

⁴³ Las Casas, Bartolomé de: *O Zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Op. cit., s. 232-3

Za základní pramen považujeme *Deník z první plavby* (španělsky *Diario del primer Viaje*, 1492), jehož předmluva věnovaná královským manželům začíná: „*In nomine domini Jesu Christi*,“⁴⁴ a tak nenechává na pochybách ani samotné krále o důležitosti jeho poslání. Dále ješitně vyjmenovává své pravomoci i řádně získané tituly a ujišťuje, že hodlá každý den zapisovat své poznámky, i když ho to bude stát mnoho námahy. Nedá se zapřít Kolumbův údiv nad domorodci v dobrém slova smyslu, o nich se vyjádřil takto: „*Jsou nepochybně dobrými a chápavými služebníky, neboť vidím, že si velice pamatují a opakují vše, co jim říkám. A myslím, že by bylo snadné z nich učinit křesťany, poněvadž podle všeho se nedrží žádné sekty*“⁴⁵ (záznam z pátku 12. října).

Je evidentní, že závažnost objevu pro španělskou korunu spočívala v možnosti kolonizace a evangelizace.

Na jiném místě projevuje údiv nad americkou faunou, která je tak odlišná od té evropské: „*Ryby jsou zde tak odlišné od našich, že je to až ku podivu. Některé vypadají jako nejkrásnější zbarvení kohouti – jsou modré, žluté, červené a mnoha jiných barev – jiné kvetou všemi možnými odstíny. A barvy ty jsou tak jemné, že není na světě člověka, který by se tomu nepodivil a pohledem na ně se nepokochal.*“⁴⁶ Úžas vyjadřuje velmi subjektivně a neskrývá přitom své opravdové okouzlení nad vším novým. Samozřejmě berme v úvahu dobové evropské poznání a také i jednoduchost líčení námořníka, přírodovědce-amatéra. Na jiných místech popisuje nádhernou, „bohem zapomenutou“ krajinu, přirozenost lidí i jejich úrodné země („*...je zde všude plno manes, jež se podobají mrkvi a chuť mají jako kaštany...*“⁴⁷).

⁴⁴ Překlad: ve jménu Pána našeho Ježíše Krista

⁴⁵ Kolumbus, Kryštof. *Cesty Kryštofa Kolumba. Deníky, listy a dokumenty*. Op. cit., s. 103

⁴⁶ Ibid., s. 111

⁴⁷ Podle Las Casase jsou *manes* aje neboli bataty

Byli zaskočeni, jak vyplývá z deníku, odlišnostmi, se kterými se setkávali, avšak výrazové prostředky, které Kolumbus užívá, nám dnes mohou připadat bizarní. Přirovnává k doposud poznanému a ačkoli se snaží barvitě líčit, úmyslně není objektivní, nýbrž hodnotí podle rozpoložení, ve kterém se právě nachází jakožto mluvčí. Neubrání se emocím, srovnává a čím více poznává, je vystaven konfrontaci „nového“ se „starým“.

Kolumbova expresivita má pragmatický cíl: ohromit i za cenu „nutných hyperbol“, které Kolumbus tak rád používá. I forma deníkových zápisků je zcela logická a praktická: deník, vzat jako literární útvar, je v našem případě souhrn datovaných událostí pořádaných průběžně v kratších časových intervalech. Kolumbus vědomě mapuje nejen území, ale i dobu a kultury, které potkává.

Latinskou Ameriku později vnímají myslitelé, kteří se zabývají otázkou ideje Ameriky a národa, v protikladech. Například civilizace versus barbarství, nebo panenská příroda v konfrontaci s divoštvím apod.⁴⁸ Přestože stáli Indiáni již od začátku „na okraji“, měl příliv bělochů za následek míšení se s domorodci, jejichž potomci byli nazýváni kreolové.⁴⁹ Zapříčinila snad tento nelichotivý pohled na „divochy“ deskriptivnost, se kterou Kolumbus popisuje Indiány?

Následující vývoj příštích století ukázal, že je potřeba dokumentovat a zachovávat unikátnost indiánské kultury i literatury. To chápal již ve své době dominikán Las Casas. Svými myšlenkami předběhl několik století. Tyto myšlenky se později hodily zvláště těm, kteří válčili za vznik samostatných hispanoamerických republik.

⁴⁸ Housková Anna. *Druhý břeh západu*. Praha: Mladá fronta, 2004; s. 16

⁴⁹ www.slovník-cizich-slov.cz: kreol byl původně potomek evropských přistěhovalců v Jižní a Střední Americe, v karibské oblasti a Brazílii i potomek černošských otroků; označení získalo hanlivý význam.

Když badáme o Kolumbově odkazu a významu coby literáta, je nutno poznamenat, že deník není zcela autentický záznam událostí první cesty. Je sice zachována původní linie, nicméně různé studie potvrdily, že je možno jej pokládat spíše za Las Casasův přepracovaný originál. Jak již bylo zmíněno, Las Casas měl bohatou fantazii, ale jeho literární styl je od toho Kolumbova odlišný. Například kladně je vylíčen humánní vztah Kolumba k Indiánům, který ve skutečnosti Kolumbovi chyběl. Las Casas se pokouší maskovat své autorství tím, že píše v první osobě – tedy v osobě Kryštofa Kolumba. Srovnání dochovaných záznamů (listy králům, dopisy atd.) nám může navodit představu o Kolumbově povaze a literárním stylu.

5.1. VÝRAZOVÉ PROSTŘEDKY

Kolumbovy listy nebo deníky jsou psány cílevědomě, dokáže pateticky líčit bohatství nově objevených zemí. Působivými obraty zanechává reálný dojem o nově objeveném ráji na zemi. Jeho slova adresovaná králům burcují, vyzývají k činu, nicméně jsou přehnaná a nadnesená. Neužívá metafory, Kolumbova literární vyspělost spočívala v síle přesvědčit o svém objevu Indií. Vyjadřovací schopnosti jsou omezeny, ale vyvolávají emoce, nadšení i nenávist. Vznikají legendy o zemi, kde se lidé topí ve zlatě a každý si může přijít ke snadným ziskům, ale to vše je důsledkem silného postavení Kolumba a jeho velkém přesvědčovacím talentu – ústním i psaném.

Kladné reakce a podpora monarchů svědčí o tom, že admirál dokázal pro vidinu zlata, které v té době španělská koruna potřebovala, a za záminkou “nutné evangelizace“ uvést v úžas každého: *„Zdá se tudíž, že jsou zde dvě věci velice výnosné: otroci a brazilské dřevo; a kromě toho ovšem zlato... Majitelé lodí i námořníci jsou nyní již dost bohatí a mají v úmyslu vrátit se brzy do Kastilie s nákladem otroků po*

*patnácti tisících maravedí za kus včetně stravy.*⁵⁰ Kolumbus pro své cesty potřeboval krále, a tak sliboval, co neviděl a zveličoval, co bylo nepodstatné. Potřebná důvěra byla oboustranná, ze vzájemné korespondence na různých místech čteme: „...*necht' admirál napíše, jak si to představuje; to je správné, tak ať učiní,*“ nebo „*když je ta země taková, necht' se admirál postará, aby ode všeho bylo zaseto co nejvíce. Donu Juanu de Fonseca*⁵¹ *pak se ukládá, aby neprodleně poslal vše, čeho k tomu bude zapotřebí.*“

Jednosměrný pohled Evropanů na Ameriku a jejich vnucování všeho evropského, především idejí a snů způsobilo, že na Ameriku začalo být nahlíženo jako na utopický prostor.⁵² Sám pojem utopie se poprvé objevuje roku 1516, kdy anglický humanistický filozof Thomas More vydává stejnojmennou knihu. Označení se týká něčeho žádoucího, ale nemožného, nereálného až neskutečného.⁵³

V našem případě se utopie netýká právního státu, sociální péče atd., nýbrž okouzlení z nalezení ztraceného ráje lidstva. Nový prostor, ten, který Evropané nazvali Nový svět, jakoby byl předurčen k novým začátkům, lepším zítřkům. Moderní doba humanismu, tedy myšlenkového směru zaměřující se na člověka a lidství, podnítila tyto naděje o lepším uspořádání společnosti nebo způsobu vlády.⁵⁴ Ovlivnil Thomas More svým dílem španělskou conquistu? More píše utopii (fiktivní ostrov Utopia ve své knize zasadil kamsi do Nového světa⁵⁵), Hernán Cortés a další utopii šíří skutkem. Ale na rozdíl od dobyvatelů typu

⁵⁰ Ibid., z *Kolumbova listu králi a královně* (plány na obchod s otroky), s. 486

⁵¹ Juan de Fonseca: tvůrce správního systému v nově objevených zemích, později biskup ve Španělsku, kritizován Las Casasem.

⁵² Housková, Anna. *Imaginace Hispánské Ameriky*. Praha: Torst, 1998; s. 64

⁵³ cs.wikipedia.org

⁵⁴ Housková, Anna. *Imaginace Hispánské Ameriky*. Op. cit., s. 64

⁵⁵ Craig, Hardin a kolektiv. *Dějiny anglické literatury I*. Praha : Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963; s. 422

Cortése, si More více než kdo jiný uvědomoval, že takové ideální místo neexistuje.

Analyzujeme-li dílo Thomase Mora, “zakladatele“ utopie, můžeme poté jednodušeji aplikovat jeho prototypy na Kolumbovo (později i na Las Casasovo) dílo:⁵⁶

- 1) Vyčleněný prostor (ostrov, izolovaná obec apod.)
- 2) Vyčleněný čas. Statický model společnosti existuje mimo čas. Představa jiného způsobu života může být nadějí na zlepšení v budoucnu.
- 3) Zkonstruovatelný svět. Člověk, roven bohu, je schopný stvořit svět svým rozumem. Utopie nemusí směřovat k realizaci; musí ale kritiku toho, co je, vyjadřovat alternativním obrazem toho, co *má být*.

Utopie je spjatá s historickým obdobím conquisty, která ji uváděla do praxe a dále s otázkou hispanoamerické identity. Můžeme být překvapeni obecně malým počtem utopií v hispanoamerické literatuře; objevení Ameriky způsobilo hledání pozemského ráje a inspirovalo mnoho spisovatelů.

Naše probírané 16. století bylo “bohaté“ na utopisty, i ty španělské. Byl jím i pozoruhodný Bartolomé de Las Casas. Zlomek jeho rozsáhlého díla, který máme dnes k dispozici, pobouřil Evropu svědectvím o skutečnostech za oceánem. Ale i tento zlomek vyprávějící o zločinech proti Indiánům (genocidě) přispěl k takzvané černé pověsti (leyenda negra).

5.2. LITERÁRNÍ ODKAZ

Španělský sen se ve válkách o nezávislost rozplynul s rokem 1898, kdy Španělsko ztratilo poslední kolonie Kubu, Haiti a Portoriko. Již nám nepřipadá, že mluvíme o nějaké dávné

⁵⁶ Housková, Anna. *Imaginace Hispánské Ameriky*. Op. cit., s. 65

historii. “Problém,” který začal rokem 1492, má důsledky do dvacátého století, a proto je logické a přirozené, že španělsko-americká vazba je něčím jiným. Španělé už Ameriku nemohou brát jako vzdálenou krajinu za oceánem. Nejenže domorodce naučili svou řeč, ale v potomcích Američanů koluje i španělská krev. Přestože Amerika nebyla nikdy Kolumbovým rájem na zemi, bezpochyby existuje mezi Španělskem a Amerikou pospolitost a provázanost.

V Las Casasových literárních textech se stala hlavním tématem kritiky ziskuchtivost. Tento důležitý motiv vycházel z vlastních zkušeností, Las Casas se nenechal zlomit a pochopil skutečný význam lásky k bližnímu (z křesťanského pojetí), nebo, chceme-li, respektování jiných kultur. Dnes, ve dvacátém prvním století, je nám od dětství vštěpováno, že každý jsme osobností a máme právo na důstojný život i svobodu projevu. V sedmnáctém století byla situace odlišná, nezaskočí nás, že se proti Las Casasovým spisům brojilo i inkviziční cestou.⁵⁷ Svatý tribunál roku 1660 knihu opravdu zakazuje, ačkoli zájem o ní stoupá. V roce 1748 obchodní komora v Seville zabavuje latinský překlad. Nebo se objevují podvodníci, kteří jednoduše označili *Stručnou zprávu* za podvrh. Je překvapivé, jak dlouho nestravitelná byla Las Casasova pravda, ale ještě více mohou být šokující názory ze začátku dvacátého století, kdy se ozývají hlasy, které zcela vážně popírají autorství i hlavní myšlenky o svobodě Indiánů *Stručné zprávy*.

Ať už někteří odmítají nebo souhlasí s názory “zapáleného a duševně chorého demagoga“ Las Casase, náš pohled na tohoto dominikána by neměl být zcela jednostranný. Posuzovat Las Casasovo dílo je, podle mě, bez konfrontace Evropan-

⁵⁷ www.zosity-humanistov.sk: „*Táto kniha podáva správu o hrozných a ukrutných udalostiach, ktorým sa nevyrovná nič v histórii iných národov; pripisuje ich španielskym kolonistom a vojakom, ktorých vyslal španielsky kráľ. Podľa mojej mienky sú také správy urážkou španielskeho národa, a preto ich treba zakázať,*“ napsal roku 1659 cenzor inkvizice.

domorodec, pán-otrok, válka-mír atd., obtížné. Zvláště, i když nevědomě, jsme-li ovlivněni svým subjektivním pohledem. Ohlížet se na to, co Španělsko Americe dalo či vzalo by mohlo být předmětem jiné práce.

Kolumbův i Las Casasův literární odkaz je souhrn hlavních myšlenek, které platí i pro dnešní dobu. Tak na tato díla můžeme nahlížet z pohledu historika, antropologa i literárního vědce, ale “vybrat si své“ může jakýkoli čtenář. Podle daného úhlu pohledu můžeme utvářet své vlastní závěry a nové poznatky, které získáme z jejich četby. Vždy bychom měli brát v úvahu dobu a okolnosti a s nimi také k četbě těchto děl přistupovat.

Například Las Casas pod vlivem kolonizace analyzuje podstatu, odhaluje její techniku. My, čtenáři, můžeme shrnout hlavní myšlenky, ale nikoli odsuzovat autorovo postavení; můžeme připodobnit k nějaké nám známe situaci, ale nikdy zcela nepochopíme, co Kryštof Kolumbus nebo Bartolomé de Las Casas prožívali. Ten, kdo se odvolával na utrpení, tak přímočaře vylíčené Las Casasem, byl například i Simon Bolívar, když s Las Casasovými myšlenkami bojoval za osamostatnění budoucích republik v Jižní Americe.

6. ZÁVĚREM

V závěru práce se pokusím shrnout Kolumbovy představy s ohledem na pozdější dobu, ve které žil Las Casas. Průnikem obou můžeme analyzovat shodnosti i rozdílnosti jak v dílech, tak v názorech. Výsledkem je zajímavý exkurz do Kolumbova a Las Casasova díla.

U Kryštofa Kolumba čtenář zprvu narazí na myšlenky, které mají až naivní ráz. Představa šťastného místa, rajského ostrova, které dostane jasnou podobu hned v prvních zápiscích po přistání 12. října 1492. Kolumbus se zaměřil, což je u prvního

dojmu logické, na vylíčení krajiny, líbeznosti místa: stromy, louka, potok, zpěv ptáků, lahodné podnebí.⁵⁸

Kolumbus svým popisem nahých hodných divochů připomíná Adama a Evu: „*Chodí úplně nazí, jak vyšli z matčina lůna.*“⁵⁹

Kolumbus byl ovlivněn imaginací, smysly. Potřeba psát měla zcela praktickou potřebu sdělit Španělsku svou prvotní zkušenost. Byl to pozitivní přínos a ten se lépe přijímá než dramatická Las Casasova kritika. Zdálo by se, že Kolumba Indiáni příliš nezajímali, ale není tomu tak. Jen, pokud Kolumbův zájem o Indiány srovnáme s tím Las Casasovým, je trochu v ústraní. „*Kolumbus popsal utopický prostor, prostor pro sny a naděje. Indiány jako odlišné bytosti z jiné kultury přitom nevnímal.*“⁶⁰ V Kolumbových denících má hlavní roli prostor a naděje s ním spojená, „*chce přiblížit adresátům ve Španělsku nevídaný nový svět.*“⁶¹

Kryštof Kolumbus věřil, že splnil poslání velkého objevitele pozemského ráje, skutečnosti, že nepřistál v Indii, ale u nového kontinentu se nedožil.

O sto let později v Las Casasově pojetí se stávají právě domorodci těmi hlavními. Kolumbovo okouzlení vystřídá drsná realita, ale i Las Casasovo psaní textů má utilitární význam. Kolumbus píše, aby vylíčil krásy míst, Las Casas, aby popsal hrůzy conquisty v boji člověka proti člověku. V obou případech mohli svou subjektivní zkušenost hyperbolicky nadnést, aby dosáhli svého účinku.

Las Casase s Kolumbem spojuje Kolumbův deník, který Las Casas později přepsal. Dále je to i ona nadnesená představa, že vše bude dokonalé, která možná v Las Casasově případě byla vůlí osvobodit „rajsky“ nevinné Indiány. Dalším pojítkem je

⁵⁸ Housková, Anna. *Imaginace Hispánské Ameriky*. Op. cit., s. 126

⁵⁹ Ibid., s. 126

⁶⁰ Ibid., s. 127

⁶¹ Ibid., s. 127

biblický obraz ráje. U Las Casase je náboženské pojetí samozřejmé, coby kněze, u Kolumba to bylo "boží posláni" evangelizace. Liší se způsobem, jakým křesťanství šířili. Las Casas ze zkušeností čtyřicetiletého zaoceánského pobytu byl přesto větším realistou, ačkoli to byla právě víra, která ho motivovala vytrvat. Ale přestože se dožil vysokého věku, zdárného konce svého posláni se nedožil.

Jak Kolumbus, tak Las Casas byli rodilí Evropané, kteří k břehům Ameriky připlouvali pouze s evropskými zkušenostmi. Tento evropský úhel pohledu se měnil zejména u Las Casase, který po čtyřicetiletém pobytu na americké půdě sbírá zkušenosti nové (americké) a ty reprezentuje později Evropě. V tomto bodě nelze dva velké muže té doby ztotožňovat - Kolumbus utopicky zakouší prvotní americkou zkušenost, pro Las Casase mnohaletý pobyt byl dramatickou skutečností.

Tato práce má obohatit naše základní literární znalosti a pomoci blíže proniknout do prvních španělsky psaných svědectvích o Novém světě. Má ukázat dva pohledy, dvě setkání s Novým světem v podání Kryštofa Kolumba a Bartoloméa de Las Casase. Poznat shodnosti, ale i odlišnosti v chápání, chování, zvláště pak ale v jejich literárním díle. Ať už existují spekulace, pochybnosti nebo chybí důkazy a vědomosti, je setkání s Kolumbem, Las Casasem i s Novým světem zážitek, který stojí za to, abychom mu i dále věnovali pozornost.

7. BIBLIOGRAFIE

PRIMÁRNÍ LITERATURA:

Colón, Cristóbal. *Los cuatro viajes. Testamento*. Ed. Consuelo Varela. Madrid: Alianza Editorial, 1996.

Janáček, Josef. *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha: Panorama, 1992.

Janáček, Josef. *Portréty: Kryštof Kolumbus*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1970.

Kolumbus, Kryštof. *Cesty Kryštofa Kolumba. Deníky, listy a dokumenty*. Přeložili: Oldřich a Jiřina Běličovi. Praha: Orbis, 1958.

Las Casas, Bartolomé de. *Brevísima relación de la destrucción de las Indias*. Ed. Isacio Pérez Fernández. Madrid: Editorial Tecnos, 1992.

Las Casas, Bartolome de: *O Zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Překlad: František Gel. Praha: Nakladatelství lidová demokracie, 1954.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:

Craig, Hardin a kolektiv. *Dějiny anglické literatury I*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963.

Holzbachová, Mira: *Amerika, země Indiánů*. Praha: Panorama, 1963.

Housková Anna. *Druhý břeh západu*. Praha: Mladá fronta, 2004.

Housková, Anna. *Imaginace Hispánské Ameriky*. Praha: Torst, 1998.

Chaloupka, Jiří: *Stručná historie států: Španělsko*. Praha: Libri, 2005.

Opatrný Josef: *Stručná historie států: Kuba*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002.

Parker, Geoffrey. *Filip II.: španělský král z rodu Habsburků*.

Nejmocnější křesťanský vládce. Překlad: Jiří Kasl. Praha: Knižní klub, 1998.

DALŠÍ ZDROJE:

cs.wikipedia.org

www.slovník-cizích-slov.cz

www.zosity-humanistov.sk

RESUMEN:

DOS ENCUENTROS CON EL NUEVO MUNDO: CRISTOBAL COLÓN Y BARTOLOMÉ DE LAS CASAS

En primer lugar nos conocemos la historia de Europa del siglo quince. Porque los acontecimientos históricos son muy importantes para entender mejor la era que se llama generalmente la era de gran descubrimientos del mar.

La segunda parte nos ofrece conocimiento de la persona de Cristobal Colón. Conocemos no sólo su biografía, carácter, etc. sino ante todo el descubrimiento del Nuevo Mundo. La parte más importante es la análisis de *Diario del Primer Viaje*, escrito en el año 1492. En el Diario nos encontramos con el estilo de escribir y con los modos de expresión. Ya consideramos la persona de Cristobal Colón como un autor escrito en español de primeros testimonios del Nuevo Mundo. Casi cien años después, en el siglo dieciséis, gracias al fray de Sevilla que se llama Bartolomé de Las Casas, conocemos la situación ya plenamente llamada conquista. Los pensamientos de Bartolomé de Las Casas están analizados del punto de vista de fe, fuerza de conocimiento y entre otras cosas de escritor o literato.

Confrontamos la visión utópica de Cristobal Colón con la realidad dura de Bartolomé de Las Casas. Ésta es causada por la conquista del continente americano. La utopía es uno de los temas que son los más importantes relacionados a Cristobal Colón y su herencia literaria. Apuntamos un escritor inglés Thomas More que como primero utiliza el término utopía en su obra igualmente llamada *Utopía*.

El problema de conquista está junto con el tema de la defensa de los derechos de Indios, el tema mayor que describe Bartolomé de Las Casas. Su obra *Brevísima relación de*

destrucción de las Indias, del año 1552, es un sinónimo para defender los Indios. Percatamos este tema filosóficamente, moralmente y teológicamente. Para verificar los hechos del trabajo, nos sirve la literatura primaria y otros testimonios. El trabajo se ocupa también por llamada Leyenda negra española, define sus causas y consecuencias.

Junto con la Leyenda negra están llamadas Leyes Nuevas que especifican los términos como el sistema de la encomienda, una serie de derechos a los indígenas o condiciones de los Indios.

El trabajo apunta el reinado de los Reyes Católicos, de Carlos I. y menciona Felipe II., también descubrimos un poco la crueldad de la inquisición. Pero los protagonistas son por supuesto Cristóbal Colón y Bartolomé de Las Casas.

El primer protagonista, Cristóbal Colón, como un mayor anunciador del descubrimiento del Nuevo Mundo describe un asombro, una extrañeza y una naturaleza de América descubierta. Leemos de la importancia del descubrimiento para los Reyes Católicos y su reinado. Es la posibilidad de la colonización y de la evangelización. El trabajo se ocupa por la autenticidad de la obra de Colón y busca las herencias literarias en la literatura del futuro.

Como segundo se presenta Bartolomé de Las Casas como la persona contradictoria. Es colonizador, profeso, sacerdote y defensor de los derechos de los Indios. Anatematiza los crímenes y la crueldad hecha contra los Indios. Duda de los derechos juntos con la colonización. No sólo en este trabajo se describen los temas nuevos: filosóficos y teológicos, sino la cuestión de la interpretación de la persona humana y su soberano es muy actual.

Las citas de trabajo muestran los temas descritos para completar paráfrasis no para sustituir la línea básica del capítulo. Son elegidas así que profundicen o terminen la

imaginación del tema, no deben interferir impresiones de la lectura.

Nos puede parecer que el texto está lleno de los contrarios: guerra x paz, españoles x indígenas u odio x amor. En unos momentos es de verdad así, por eso hay que advertir que se ofrece la única posibilidad de la intersección. El resultado de los dos encuentros es interesante y para algunos puede ser sorprendente.

La meta no es comparar Cristobal Colón con Bartolomé de Las Casas ni sus obras literarias. Los dos encuentros con el Nuevo Mundo deben profundar conocimientos hasta ahora e interés de un lector que se interesa de este tema, sobre todo de literatura.

El acceso elegido tiene carácter de observar, concentrado a todos los puntos de vista posibles. La conclusión y el resultado debe ser una visión objetiva, de todos los materiales accesibles. El trabajo no debe generalizar pero debería llevar nuestras ideas al entiendo de la literatura de Cristobal Colón y de Bartolomé Las Casas, también de la época del siglo quince o dieciséis.

Con el trabajo ofrece un punto de vista objetivo, debe evocar en un lector emociones. Se mezclan emociones negativas con las positivas y si reflejamos de que se escribe, seremos capaz de evitar los prejuicios que hay de este tema.

La impresión de la lectura puede evocar todas opiniones distintas, pero si enriquece a un lector, ayuda orientarse en circuntacias políticas e históricas, cumple todas las metas del trabajo. Después de leerlo conocemos que hay diferencias e igualdades en su entendimiento, pero aunque existen especulaciones, dudas o faltan pruebas, los dos encuentros confirman que es una experiencia útil.

RESUMÉ:

DVĚ SETKÁNÍ S NOVÝM SVĚTEM: KRYŠTOF KOLUMBUS A BARTOLOMÉ DE LAS CAS

Nejprve nás práce seznámí s historií patnáctého století v Evropě. Neboť historické události jsou velmi důležité k pochopení éry, která je souhrnně nazývána érou zámořských objevů.

Druhá část je věnována postavě Kryštofa Kolumba: jeho životopisu, povaze, ale především objevení Nového světa. Nejdůležitější částí je rozbor Kolumbova Deníku z první plavby, kdy se setkáváme se stylem psaní a způsobem vyjadřování. V této chvíli nahlížíme na Kryštofa Kolumba jako na autora prvních španělsky psaných svědectví o Novém světě.

O století později, tedy v šestnáctém století, poznáváme odlišnou situaci díky španělskému katolickému knězi Bartoloméovi de Las Casasovi. Postoje tohoto muže analyzujeme z pohledu víry, síly přesvědčení a z pohledu literáta.

Kolumbovo utopické vidění Nového světa je konfrontováno s Las Casasovou tvrdou realitou, která je způsobena dobýváním nového kontinentu. Hlavní podstatou Las Casasovy literatury je obrana práv Indiánů. Toto nové téma je rozebíráno jak filozoficky a morálně, tak teologicky. Opíráme se o primární díla a svědectví. Práce se samozřejmě zabývá tzv. Černou legendou a s ní spojenými tzv. Novými zákony.

Cílem této práce není srovnání osobností Kryštofa Kolumba a Bartoloméa de Las Casase, ani jejich literárních děl. Tato dvě setkání s Novým světem mají prohloubit naše znalosti a zájem o toto téma, především v oblasti literatury.

Zvolený přístup je pozorovací, zaměřený na všechny možné úhly pohledu. Závěrem a výsledkem má být objektivní pohled, podle všech mnou dostupných a užitých materiálů.

ABSTRACT:

TWO ENCOUNTERS OF THE NEW WORLD: CHRISTOBAL COLUMBUS AND BARTOLOMÉ DE LAS CASAS

At first, this work introduces us to the history of Europe in the 15th century. Historical circumstances are very important to understand the situation regarding the birth of sea-voyages.

In the second part Christobal Columbus is presented: his biography, character and the discovery of the New World. The most important part of this work is analysing the Diary of first journey when we meet the way of writing and his style of expression. We can observe now Christobal Columbus as an autor writing in spanish, his first testimony about the New World.

In the following century, 16th, we learn more of the situation in the New World thanks to the spanish Catholic priest Bartolomé de Las Casas. We look at this man through the eyes of his faith, convictions and from his writing. We confront Columbus's mere vision with Las Casas's hard reality caused by exploitation of the New World. One of the main subjects of Las Casas's literature is the defence of the rights of Indians. This new theme is analyzed philosophically, morally and theologically. Facts are based on primary literature and testimonies. Of course, we work with the knowledge of so-called Black legend and accompanying New laws.

The conclusion of this work shouldn't be comparison of Columbus's and Las Casas's persons nor even resources of their expression in the literature. Their two encounters with the New World should deepen our knowledges and interest in these questions, mainly in the area of literature.

The total character of this work is observing with direction all possible points of views. Results are ascertained after reviewing available material.